

"Invidia."

Testamine rethivas
Lriminereadurtinas
(Dr. L.-S).

Fortu 1938.

Auhinnatöö

370 401

Reegel, Albert

"I n i u r i a"

E. V.
TARTU ÜLIKOOLI
ÕIGUSTEADUSKOND

29. okt. 1938.

Nr 252.
TARTU

A.A.

7032.

T E O T A M I N E

K E H T I V A S K R I M I N A A L S E A D U S T I K U S

/ K r S - s /.

1. dets. 1938.a. teise aukinna
väärilisena tunnustatud.

Autor: Albert Pögel, stud. jur.

K. Lohka
Sekretär

Tartu

1938

1341.

D/371250

S i s u k o r d .

	Lk.
§ 1. Sissejuhatus.	1

I osa.

Teotamisest üldse.

§ 2. Teotamise kui süüteo mõiste.	3
§ 3. Au mõiste.	3
§ 4. Kas teotamine on tagajärje- või tegemus- süütegu?	13
§ 5. Au kui õigushüvise kandjad.	
1. Üksikisikud.	16
2. Isikute kogumid.	21
a/ Kollektiivisikute teotamine.	21
b/ Teotamine kollektiivnimetusega.	22
§ 6. Negatiivsed elemendid.	24

II osa.

Liikide vaatlus.

§ 7. Üsikumid liigid ja nende suhe omavahel	28
§ 8. Isiklik haavamine.	
1. Mõiste.	29
2. Avalduse tõelevastavuse küsimus.	35

	Lk.
3. Passiivsubjekt.	36
4. Isikliku haavamise liigid.	
a/ Kaudne ja otsene auhaavamine.	37
b/ Teoga auhaavamine.	38
c/ Sõnaga auhaavamine.	39
aa/ Suuline auhaavamine .	40
bb/ Miimiline auhaavamine.	40
cc/ Kirjalik auhaavamine.	40
5. Tahtlus süüksarvatavuse eeldusena.	42
6. Muud elemendid.	44
7. Kvalifitseeritud auhaavamine.	45
§ 9. <u>Laimamine.</u>	
1. Mõiste.	51
2. Asjaolu avaldamine.	52
3. Asjaolu ebatõelisuse ja tõelevastavuse küsimus.	60
4. Passiivsubjekt.	62
5. Tahtlus süüksarvatavuse eeldusena.	63
6. Muud elemendid.	64
7. Kvalifitseeritud laimamine.	65
8. Exceptio veritatis.	66

	Lk.
§ 10. Isikliku haavamise ja laimamise erinevus.	70
§ 11. Erinevus laimamise ja valesüüdistuse vahel.	72
§ 12. Provokatsioon ja retorsioon.	73
§ 13. Lisakaristus.	77

L ü h e n d e i d .

KKS - Kriminaalkohtupidamise seadustik.

KrS - Kriminaalseadustik.

PS - Põhiseadus.

RkhK - Riigikohtu Kriminaalosalakond.

RT - Riigi Teataja.

K a s u t a t u d k i r j a n d u s .

- ✓ Betz, O., Die Ehrenstrafen nach geltendem und kommen-
dem Strafrecht mit Ausschluss des Militär-
strafrechts, Diss. Erlangen 1935.
- ✓ Bickert, A., Objekt der Beleidigung, Diss. Erlangen 1908.
5. Engelhard, A., Die Ehre als Rechtsgut im Strafrecht,
Mannheim-Berlin-Leipzig 1921.
- Frank, R., Das Strafgesetzbuch für das Deutsche Reich,
8. - 10. Aufl., Tübingen 1911.
- ✓ Gemmingen-Fürfeld, K.v., Zur Lehre der Beleidigung Ver-
storbener / Strafrechtliche Abhandlungen, "eft
66/, Breslau 1905.
- ✓ Goedel, V., Beleidigungen bei vertraulichen Mitteilun-
gen im engsten Familienkreise / i. Zeitschrift
für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 57.
Bd., 3. Heft/ 1937.
- ✓ Güssow, H., Der privatrechtliche Schutz gegenüber Be-
leidigungen, Diss. Göttingen 1931.
- ✓ Hammeley, K., Die Kollektivbeleidigung / Strafrechtliche
Abhandlungen, Heft 121/, Breslau 1910.
- ✓ Hüber, G., Die Vollendung der Beleidigung / § 185 RStGB/,
Diss. Breslau 1931.

Kadari, H., Isikuvastased süüteod, Tartu 1938.

Kadari, H., Märkmeid H. Madissooni artikli "Isiku vi-
gastusi KrS-s" kohta / i. "Õigus" nr. 2,
1936/.

Kadari, H., Teotemine / i. Eesti Entsüklopeedia VII köi-
de/, Tallinn 1936.

✓ Kern, E., Die systematische Abgrenzung der Verbrechens-
elemente bei der Beleidigung / Strafrecht-
liche Abhandlungen, Heft 144/, Breslau 1912.

✓ Kissler, A., Die Beschimpfung Verstorbener / Strafrecht-
liche Abhandlungen, Heft 144/, Breslau 1912.

Leonhard, R., Die Begriffsgrenzen der Beleidigung
/ i. Zeitschrift für die gesamte Strafrechts-
wissenschaft, 32. Bd./ 1911.

Liszt, F.v., Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, 19. Aufl.,
Berlin 1912.

✓ Lorenz, H., Die üble Nachrede des § 186 StGB, die Be-
leidigung des § 185 StGB und ihr Verhältnis
zueinander, Diss. Erlangen 1933.

✓ Menne, H., Die Beleidigung / Beschimpfung/ durch Unter-
lassen, Diss. Heidelberg s.a.

Meyer, H./ Allfeld, P., Lehrbuch des Deutschen Straf-
rechts, 6. Aufl., Leipzig 1907.

- Olshausen, J.v., Kommentar zum Strafgesetzbuch für
das Deutsche Reich, 11. Aufl., Berlin 1927.
- Saarmann, K./ Grünthal, T., Au / i. Eesti Entsüklopee-
dia, I köide/, Tallinn 1932.
- Saarmann, K./ Matto, K., Kriminaalseadustik. Kommentee-
ritud väljaanne, Tallinn 1937.
- ✓ Schierloh, M., Die Beleidigung in den §§ 185, 186, 187
RStGB und die Wahrnehmung berechtigter In-
teressen mit besonderer Berücksichtigung
der Presse / Strafrechtliche Abhandlungen,
Heft 209/, Breslau 1925.
- Tagantsev, N./Jakobi, P., Ugolovnoje Uloženiye 22 mar-
ta 1903 g., Riga 1922.
- Thyrén, J., Über den Wahrheitsbeweis in Ehrenbeleidi-
gungssachen / i. Zeitschrift für die gesamte
Strafrechtswissenschaft, 43. Bd./ 1922.
- Wachenfeld, F., Verbrechen gegen die Ehre / i. Holtzen-
dorff-Kohler, Encyklopädie der Rechtswissen-
schaft, Berlin 1904/.
- Welzel, H., Über die Ehre von Gemeinschaften / i. Zeit-
schrift für die gesamte Strafrechtswissen-
schaft, 57. Bd., 1. u. 2. Heft/ 1937.

Riigikohtu tegelusest.

Riigikohtu Kriminaalosalakonna toim. nr. 542 - 1936. Mis
vahe on „auhaavamise ” ja „laimamise vahel? / i. „Õi-
gus” 1937/.

Riigikohtu 1935.a. otsused / „Õiguse ” lisa 1937/.

Seadused ja määrused.

Eesti Vabariigi Põhiseadus / RT ~~28/-28,-145/.~~ 37/71, 590/.

Garnisoni määrustik / RT 29/ 18, 123/.

Meremeeste seadus / RT 28/ 28, 145/.

§ 1. Sissejuhatus.

Käesolevas töös käsitleme kriminaalõiguslikku küsimust, mis on olnud paljude maade vastavas kirjanduses väga sagedaseks käsitlusesemeks, nimelt teotamist. Kehtivas KrS-s on pühendatud sellele 28.peatükk, §§ 494 - 507. Peale selle peatüki käsitletakse veel teotamise mitmesug seid erijuhte teistes §§-des, nii §99 - valimiseelne teotamine, §§ 107, 136 - riigivõimu märkide teotamine, §108 - välisriigi riigipea, saadiku või volitatud asjaajaja teotamine, § 135 - riigi- või omavalitsuseasutise teotamine. Kuna nendes §§-des kirjeldatud süüteo aga kuuluvad nii oma peamiselt olemuselt kui ka asetuselt KrS-s rohkem teistlaadsete süütegude hulka, jäävad mainitud §§ meie käsitlusest välja.

Vaadeldes lähemalt KrS 28. peatükki, torkavad eriliselt silma teistest oma olemuselt erinevatena §§ 506 ja 507. Nagu näeme lähemalt hiljem, on teotamise puhul seadusega kaitstavaks õigushüviseks au. § 507 käsitleb

---

1/ § 99 - 3. peatükk. Süüteod omavalitsuse, vähe-
musrahvuse kultuuromavalitsuse ja kutseesinduskoja vali-
miste vastu. §§ 107 j. - Süüteod välisriigi vastu. §§ 135 j -
6.pt. Võimudele vastuhakkamine.

usutunde haavamist ja § 506 usalduse halvemist. Seadusega kaitstavaks hüviseks on esimesel juhul usutunne ja teisel juhul usaldus, mida omab füüsiline või juriidiline isik tööstuslikus või kaubanduslikus tegevuses, või füüsiline isik ka igasuguse muu kutse- või tegevuskohuste täitmise suhtes. Seega omab § 506 palju ühist varandusvastaste süütegudega. Kuna mõlemates §§-des on õigushüvis hoopis erinev teotamise puhul kaitstavast õigushüvisest, jäävad ka need §§ meie käsitlusest kõrvale. Kuigi mainitud §§-des kirjeldatud süüteod omavad palju ühiseid jooni teiste samas peatükis kirjeldatud süütegudega, ei ole meie sihiks nende lähem vaatlus ja töö kujuneks nende käsitlemisega liiga laialivalguvaks. Nii jäävad meie käsitlusse lõplikult KrS 28. peatüki §§ 494 - 505 incl.

I osa.

Teotamisest üldse.

§2. Teotamise kui süüteo mõiste.

KrS tarvitab sõna "teotamine" väga mitmesuguses mõttes. Teotamise definitsiooni KrS ei anna, arvatavasti sellepärast, et säärane igapäevane ja üldtarvitatav mõiste on ajajooksul muutuv, vastavalt rahva tõekspidamiste muutumisele. Iga karistusmäära eesmärgiks on aga mingi õigushüvise kaitse. Teotamise puhul on ajalooliselt selleks õigushüviseks kujunenud ming teaduses ja kohtupraktises peaaegu üldiselt tunnustatud au. ^{2/} Seega on teotamine süütegu teise isiku au vastu.

§ 3. Au mõiste.

Peaaegu kõik autorid on selles suhtes ühel arvamisel, et au mõiste on väga mitmetähenduseline ja raskesti

---

2/ Pro: H.Kadari, Isikuvastased süüteod, Tartu 1938, lk. 138; F.v.Liszt, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, Berlin 1912, lk.343; H.Meyer-P.Allfeld, Lehrbuch des Deutschen Strafrechts, Leipzig 1907, lk.421; J.v.Olshausen, Kommentar zum StGB für das Deutsche Reich, Berlin 1927, §185 komm.2a; N.Schierloh, Die Beleidigung..., Breslau 1925, lk.2; E.Kern, Die systematische Abgrenzung der Verbrechenselemente bei der Beleidigung, Breslau 1912, lk. 7; K.Saarmann-K.Matto, Kriminaalseadustik, Tallinn 1937, §494 komm.2. Contra: F.Wachenfeld, Verbrechen gegen die Ehre, Berlin 1904, lk. 299 - teotamisega tekitatakse kannatust, psühhilist valu.

määritletav. Kuna aga see mõiste määrab teotamise kui süüteo ulatuse ja iseloomu, siis ei saa põiku- da sellest ning määratluse lõpptulemused on sageli väga erinevad. Kehtiv KrS ei sisalda mingit au definitsiooni / Väldib isegi selle sõna tarvitamist/. Ühest kül- jest näib see olevat õigustatud, kuna au mõiste on pide- valt - kuigi peaaegu märkamatu - muutuv ning täpselt defineerituna võiks pärast pikema perioodi möödumist olla mitte enam vastav muutunud ühiskondlikule olustikule. Teiselt poolt poleks aga sugugi rahuldav selline olukord, kui kohtunikul tuleb tegeleda mitte ainult kriminaalsea- duse kohaldamisega, vaid ka selle teokoostise selgitami- sega. Sellepärast, nagu varem öeldud, on praksises tea- tav kindel au mõiste definitsioon hädavajalik.

Kuigi katsed au mõiste määritlemiseks on annud väga lahkuminevaid tulemusi, on neile kõigile ometi üks mõte ühine, nimelt et " au on sotsiaalne mõiste, inimeste ühiskondliku kooselu produkt."^{3/} Ükskõik millises ühis- konnas, alates väikseimast, perekonnast, tekivad vaated selle üle, kas mingi omadus on hea või halb, mingi tege- vus kiidetav või laidetav, kas keegi inimene teatavate omaduste, teatava teotsemisviisiga on lugupeetav või

---

^{3/} A. Bickert, Objekt der Beleidigung, Diss. Er- langen 1908, lk. 8.

põlatav. Nii kujunevad pikkamööda reeglid, mille järgi hinnatakse inimest. Vastab ta neile, peetakse talt lugu, vastasel korral mitte. Sel teel on au mõiste saabunud kõikide rahvaste juures, kuid olles erinev vastavalt ajale, kultuuriastmele ja ühiskondlikele oludele. Sellepärast peame au mõiste kindlaks tegema iga rahva jaoks igal ajastul eraldi. Selles seisnebki kehtivas õiguses au definitsiooni puudumise hüve, kuna see võimaldab meile au mõiste määritlemise vastavalt ajale ja ühiskondlikule olustikule.

Tavalises rahvakeeles mõistetakse au all inimese sisemist väärtust, häid iseloomuomadusi, mis väljenduvad tema tegevuses, temale pandud kohustuste täpsas täitmisel. Nimetame seda sisemiseks auks. 5/

Sisemine au ei ole teotamise vastu kaitstavaks õigushüviseks. 6/ Ei saa küll nõustuda Bickerti väitega,

---

4/ Vrd. ibid. lk. 8 j.

5/ Terminoloogia pole ühtlane. Samamõistelist terminit tarvitavad R.Frank, Das StGB für das Deutsche Reich, Tübingen 1911, Abschn.14 komm.I; A.Kissler, Die Beschimpfung Verstorbener, Breslau 1919, lk.14. Teise mõiste annavad sellele terminile Bickert, op.cit., lk. 10 /isiku enda arvamine oma väärtusest/; Meyer-Allfeld, op.cit., lk.421.

6/ Pro:Kissler, op.cit., lk.15; Liszt, op.cit., lk.341; Bickert, op.cit., lk.10; Kern, op.cit., lk.8; Schierloh, op.cit., lk.4; R.Leonhard, Die Begriffsgrenzen der Beleidigung, 1911, lk.79.

nagu oleks teiste käitumine aule selles mõttes igasuguse mõjuga.^{7/} Tegelikult võib alaline alandav kohtlemine suuremat osa inimesi sisemiselt tugevasti kahjustada. See, keda alati koheldakse vähemväärtusliku inimesena võib, mitte leides tunnustust kaasinimestelt, kaotada iseteadvuse, kibestuda ja loobuda püüdest võimalikult korralikule kohusetäitmisele. Selle tõestamiseks aitab kaasa ka Bickerti enda väide, et sisemine au /Bickerti subjektiivne au/ võib väheneda isiku enda käitumise kaudu.^{8/} On aga kindel, et pidev alandav kohtlemine teiste poolt kellegi suhtes avaldab ajajooksul mõju ka isiku enda käitumisele, halvendades seda, mõjudes nii kaudselt sisemist au vähendavalt. Kuid seda ei saa siiski lugeda sisemise au kahjustamiseks, vaid siin võib esineda ainult testav mõju selle kujunemisele tulevikus.

Kui sisemise au all mõistsime inimese tegeliku sisemist väärtust, siis v ä l i s e a u suhtes tuleb arvestada kujutlust või arvamist sellest väärtusest.^{9/} Viimane jaguneb kahte liiki:

1/ S u b j e k t i i v n e a u - „inimese teadvuses kõigi tema /sisemiste ja välimiste /

7/ Bickert, op.cit. lk.10.

8/ ibid.

9/ ibid.

eluavalduste alusel tekkinud hinnang oma isiku kohta," isiku väärtus tema enda arvates. Ka subjektiivne au, samuti nagu seesminegi, ei ole kaitstud õigushüvis, kuna hinnangut enda isiku kohta ei saa kahjustada teiste poolt. Teiste väljendused ja toimingud võivad meid küll põhjustada uurima, kas see on õige ja eitava juhul seda muutma. Seda ei saa aga kuidagi lugeda kahjustamiseks kriminaalõiguslikus mõttes. Teiste mittenõustumine meie hinnanguga meie enda kohta võib küll meis esile kutsuda norutunde, kuid ka see on hoopis midagi muud, kui au kahjustamine.^{11/}

2/ O b j e k t i i v n e a u o n i s i k u kui ühiskonnaliikme väärtus kaasainimeste silmis.^{12/} Objektiivse au aluseks teiste isikute seisukohalt on vaid isiku välised eluavaldused / erandjuhtumitel on vaid võimalik teistel isikutel arvestada seesmisi, hingeelulisi momente/^{13/} Ainult objektiivne au on seadusega kaitstud

---

10/ Vt. Saarmann-Matto, op.cit., §494 komm.2.

11/ Bickert, op.cit., lk.11.

12/ Pro: Kern, op.cit., lk.8 - kolmandate isikute arvamus teatava inimese väärtuse üle; Schierloh, op.cit., lk.3 - otsus teise väärtuse üle; Bickert, op.cit., lk.13 - isiku au on lugupidamise kaudu, mida ta oma õiguskaaslaste juures leiab, iseloomustatav olukord; Frank, op.cit., Abschn.14 komm.I - lugupidamine, kuulsus, mida keegi omab; Meyer-Allfeld, op.cit., lk.420 - lugupeetavus teiste poolt.

13/ Saarmann-Matto, op.cit., § 494, komm.2.

õigushüvis ja edaspidi, kui tarvitame sõna „au“ täiendita, mõtleme ta all ikka objektiivset au.

Teoorias on kerkinud üles põhimõtteliselt tähtis küsimus, mis on põhjustanud lugematuid vaidlusi ja mille suhtes on mitmeid eriarvamusi: Kas objektiivne au põhjeneb ainult inimese puhtkõlbelisel või ka sotsiaalsel väärtusel?

Esimese vaate pooldajate arvates põhjeneb seadusega kaitstud au inimese kõlbelisel veatusel, temale usaldatud ülesannete kohusetruul täitmisel, ^{14/} sõnaga ainult eetilisel väärtusel, s. t. väärtusel, mida keegi võib oma kõlbla ja õiglase käitumise tõttu.

Teise vaate esindajate järgi on objektiivse au aluseks mitte ainult kõlbeline väärtus, vaid ka omadused, mida inimene peab evima temale ühiskonnalt määratud erilist- ^{15/} kohustuste täitmiseks, isiku kõlbavus oma erilise seisundi tõttu temal lasuvate kohustuste täitmi- ^{16/} seks, oma seisundi tõttu endal lasuvate kohustuste

---

^{14/} K.Hammeley, Die Kollektivbeleidigung, Breslau 1910, lk. 14.

^{15/} Kern, op.cit., lk.9.

^{16/} Bickert, op.cit., lk. 17, umbes samuti Meyer-Allfeld, op.cit., lk. 421.

täitmine kui ka nende kehaliste ja vaimliste võimete oma-
mine, milleta endale võetud kohustuste täitmine võima-
17/
tu jne., sõnaga sotsiaalne väärtus,
s. t. väärtus, mida isik omab
enda erilise ühiskondliku üles-
ande täitmiseks vajaliste oma-
duste ja võimete tõttu, eeldades loo-
mulikult, et need ülesanded pole vastolus õiguse või
hääde kommetega.

Mõlemate vaadete vahe on praktiliselt väga tähtis.
Esimese järgi oleleb ainult siis teotamine, kui rünne
on suunatud isiku kõlbelise väärtuse vastu, teise järgi
ka siis, kui ta on sihitud nende saavutiste ja omaduste
vastu, mida peab näitama inimene oma ühiskondlike üles-
18/
annete täitmiseks.

Millisel vastekohal asub selles suhtes kehtiv
KrS? Sõnaselgelt pole seda KrS väljendanud kusagil.
Tugipunktiks on siin § 506, mis ütleb järgmist: Süüd-
last ~~+~~ teadvalt vale asjaolu avaldamises, mis halv-
vab tööstuslikus või kaubanduslikus tegevuses usaldust
isiku, seltsi või asutuse vastu või halvab usaldust
isiku võimete vastu ta kutse- või tegevuskohuste täitmise

17/ Liszt, op. cit., lk. 342.

18/ Vrd. Frank, op.cit., Abschn. 14 komm.I

suhtes, karistatakse..." Siin ettenähtud sättega - usalduse halvamine isiku võimete vastu te kutse- või tegevuskohuste täitmise suhtes - on sihitud isiku sotsiaalse väärtuse vastu. Seadusega kaitstud õigushüviseks ei ole aga selles §-is mitte au, vaid usaldus. Seega on sotsiaalne väärtus kehtivas KrS-s aluseks teisele õigushüvisele, usaldusele. Kuna isiku sotsiaalne väärtus on seega juba kaitstud eeltsiteeritud sättega, jääb au, kui teotamise vastu kaitstud õigushüvise aluseks ainult isiku puhtkõlbeline väärtus, kuna poleks ka mõtet ühte ja sama õigushüvist selviisil kaitsta mitmekordselt.

Sellele tuuakse vastuväiteks, et piirates au ainult kõlbelise väärtusega, ei oleks käsitletavad teotamisena üldiselt siiski teotavat tähendust omavad animaalsed sõimusõnad, nagu siga, lojus jt. Peab aga tähendama, et sellised sõimusõnad võivad mõjuda kahjustavalt just inimese eetilisele väärtusele. On igatahes palju õigustatatum käsitleda neid isiku kõlbelist väärtust eitavana, kui puhtsotsiaalset. Üldse seisneb sõimusõnade teotavtoime tavaliselt mitte niipalju nende sõnalises tähenduses, mis sageli on väga tume, segane ja mõttetu, kui

---

19/ Pro: Kadari, op. cit., lk. 139. Contra: Saarmann-Matto, op.cit., § 494 komm. 2.

just asjaolus, et nende tarvitada julgemisega väljendatakse seda, et teotatud ei pälvi, et teda koheldaks kui korralikku, laitmatut inimest.

Teise vastuväitena võidakse esitada, et kuna §-is 506 on süüteks vale asjaolu avaldamine, jääksid karistamatuks sellised avaldused, nagu näit.: „Sinul kui arstil puudub igasugune arusaamine arstiteadusest ja sa oled omal alal täiesti võhik" ning muud sellised, mis eitavad ainult isiku sotsiaalset väärtust, avaldamata asjaolu. Kuid tegelikult säärased avaldused nagu eeltoodu eitavad isiku eetilist väärtust, kuna just see asjaolu, et isik teotseb arstina, kuigi tal puuduvad selleks vajalised teadmised, võimed ja oskused näitab isiku kõlblat alaväärtuslikkust.

Kolmandaks võidakse ette tuua, et eetilised nõuded olevat sarnased kõikidele inimestele, mistõttu au kui kõlbeline väärtus ei haaraks endasse inimese väärtust, niipalju kui see sõltub tema kuuluvusest mingisugusesse ühiskondlikku gruppi ja selles grupis kehtivatest nõuetest või ta elukutsest ning erilisest ühiskondlikust seisundist /nn. professionaalne au/. Selletõttu tuleks aga kõiki inimesi käsitada au suhtes täiesti samaväärtuslikkude ja sarnastena, kuna see aga polevat tegelikult õigustatud, kuna üldiselt loetakse sageli mingit väl-

jendust teotavaks ühe, mitteteotavaks aga teise isiku suhtes.

Tõsi on muidugi, et au eetilise väärtusena on kitsam au käsitlusest eetilise ja sotsiaalse väärtusena. Kuid täiesti põhjendamatu on väide, nagu oleksid eetilised nõuded ühtlased kõikidele. On küll mõningaid eetilisi nõudeid, mis on ühtlased kõikidele, kuid isegi seda ainult teatava kultuuripiirkonna ajalisis ja ruumilisis piires, kuna kõikidel aegadel ja igas kohas kehtivaid eetilisi nõudeid kindlasti ei leidu. Peale nende teataval ajal ja teatavas kohas kõikidele ühtlaste eetiliste nõuete seab aga iga ühiskondlik grupp ja elukutse oma liikmete suhtes erilisi nõudeid, mis kehtivad ainult selle elukutse või sotsiaalse grupi liikmete, mitte aga väljaspoolseisjate kohta. Sellepärast on nn. professionaalne või kitsama ühiskondliku kujundi au mõeldav ka siis, kui au aluseks võtta ainult isiku kõlbeline väärtus.^{20/}

Seega oleme teinud täiesti kindlaks, et kehtiva õiguse kohaselt on au aluseks ainult isiku puhtkõlbeline väärtus.

---

^{20/}Vt. Kadari, op. cit., lk. 139 j.

§ 4. Kas teotamine on tagajärje- või tegemussüütegu?

Teotamine esineb KrS-s kahel põhikujul - auhaavamise ja laimamisena. Nende olulisi elemente sisaldavaist sättest §§-s 494 ja 498 nähtub, et teotamine on KrS sõnastuse kohaselt teist isikut häbistav käitumine: auhaavamine /§ 494/ - häbistav ümberkäimine või avaldus, laimamine /§ 498/ - häbistava asjaolu avaldamine. Et hüvisena esineb siin teise isiku au kui kõlblas väärtus, siis tuleb teotamist mõista häbistava, teise isiku kõlblat väärtust mittetunnustava käitumisena. Neist sättest nähtub ka, et KrS kohaselt esineb süüteona teise isiku kõlbla väärtuse aktiivne alahindamine, seda aktiivselt eitav, seda mittetunnustav käitumine. KrS, nagu kaasaja kriminaalseadusandlus üldiselt, ei nõua teise isiku kõlbla väärtuse aktiivset jaatamist sõnades ja tegudes, näit. teise isiku kõlblate omaduste ja eluviiside kiitmist või ta kõlblalt tunnustusväärsete tegude ülistamist. Süütegu ei moodusta sellise aktiivse tunnustuse mitteavaldamine, tegematus, vaid teise isiku kõlbla väärtuse aktiivne alahindamine, aktiivselt eitav suhtumine sellesse. See tähendab, teotamine ei esine
21/
KrS-s tegematussüüteona.

21/ Pro:Kadari, op.cit., lk.141; Saarmann-Matto, op. cit., § 494 komn. 3.

V. novae

Jäab selgitada, kas teotamine on struktuurilt tagajärje- või formaalsüütegu.

Oletades, et teotamine on tagajärjesüütegu, oleks talle oluline tagajärje tekkimine, s.t. isiku objektiivse au ohustamine või kahjustamine.

See tähendab: teotamine kui süütegu eeldaks teotatavana isikut, kes omab objektiivset au. Peale selle peaks igal konkreetjuhul tuvastatama, kas sellise isiku au tõeliselt ohustati resp. kahjustati või mitte.

Arvestades ohustamis- või kahjustamisobjektina objektiivset au, poleks käsitatav teotatavana isik, kes seda ei evi, nimelt: 1/ isik, kes ei evi au sisemise väärtusena ja keda kaasinimesed ka hindavad sellekohaselt; 2/ isik, kes küll evib sisemist väärtust, kuid keda kaasinimesed ekslikult hindavad kõlblalt alaväärtuslikuna. Ja kuigi oleks antud objektiivselt au omav isik, tuleks igal konkreetjuhtumisel tuvastada tema au ohustamist või kahjustamist.

Kui võtta aga teotamist formaaldeliktina, siis pole oluline au ohustamine või kahjustamine tagajärjena. Siis esineb teotamine süüteona vaatamata sellele, kas teise isiku au in concreto tegelikult ohustati resp. kahjustati. Ebaoluline on ka see, kas isik, keda teotati, tõeliselt omas au. Protsessuaalselt pole tarvilik seega ei ühe ega teise tuvastamine. Teotamisena on

käsitatav sellelt seisukohalt käitumine, mis antud tingimustes oma objektiivselt iseloomult on käsitatav teise isiku au eitavana. Teotamise kui formaalsüüteo inkrimineerimise õiguspoliitilise alusena esineb seejuures kaalutlus, et selline käitumine võib ohustada teise isiku au, seega sellise käitumise abstraktne ohtlikkus.

Formaalsüüteona esineb teotamine ka meie kehtivas õiguses, kuna kehtiva õiguse seisukohalt on ebaoluline, kas isiku au seda eitava käitumisega kahjustati või ohustati ning seda ei püütagi igal konkreetsel juhul kindlaks teha. Küllalt on, kui käitumine on iseloomult selline, mis objektiivse hinnangu järgi on käsitatav teise isiku au eitavana, KrS terminoloogia kohaselt - teist isikut häbistavana. Au konkreetne ohustamine resp. kahjustamine kui tagajärg ei esine KrS kohaselt teotamise olulise elemendina ja nagu eelpool öeldud, ei tule see ka 22/ praksises konkreetsel juhul tuvastamisele.

22/ Vt. Kadari, op. cit., lk. 141 jj.

Kuna oleme küllaldaselt selgitanud, et teotamiseks ei ole vajaline juriidiliselt relevantse tagajärje tekkimine välismaailmas, järeldub sellest, et teotamise juures esineb teotatav passiivsubjektina, mitte objektina, nagu tagajärjesüütegude juures.

§ 5. Au kui õigushüvise kandjad.

1. Üksikisikud.

Teotatav on igaüks, kes omab au. Kõigepealt tuleb sellena arvesse iga täiskasvanud, normaalse mõistusega inimene. Ka avalikõiguste kaotus kohtuotsusega ei too kaasa au kaotust, kuna kehtiva õiguse järgi võib olla teotavat laadi kohtuotsuse /KrS §§ 18 - 20/ puhul lisakaristuseks ainult seaduses loetletud avalikõiguste kaotus, mitte kunagi aga nn. kodanlik surm, kõikide õiguste ja ühtlasi nii era- kui avalikõigusvõime kaotus.

Igal juhul aga ei sõlta au vähenemine kohtuotsusest, vaid süüteo endast. Enda käitumisega näitab vastav isik, et tema kõlbeline väärtus on erakordselt väike ning selletõttu väheneb paratamatult lugupidamine temast kaaskodanike silmis ja sellega koos ka au. Kohtuotsusel on ainult niipalju tähtsust, et ta teeb süüteo kindlaks ja kergendab nii tõelikkuse tõestamist, kui see vajalik.

Kas ja millisel juhul laps võib esineda teotamise puhul passiivsubjektina? See küsimus on tekitanud palju vaidlusi ja lahkarvamusi.

Meil tuleb siinkohal lähtuda eeltoodud au mõistest ja tema alusest, kõlbelisest väärtusest. Sellest järeldub, et au on olemas igalühel, kes on võimeline kõlblalt ja õiglaselt teotsema, s.t. kes on suuteline aru saada /loomulikult ainult üldjoontes/ vahest kõlbelise ja ebakõlbelise, õiglase ja ebaõiglase vahel. Nii on selge, et teotatavana ei saa esineda laps sündimisest alates, vaid alles siis, kui ta on võimeline aru saada au mõistest ja teotamisest.^{23/}

Tuleb jaatada ka vaimuhaigete teotatavust. Ainult harva on nende mõistus niivõrd tumestatud, et ei saa olla üldse mingit juttu kohusetäitmisest. Harilikult näitab ka vaimuhaige üksikutel aladel häid omadusi ja võimeid ning omab kõlbelise väärtuse. Mingit kõlbelist väärtust olevikus ei evi ainult see, kelle mõistus on täielikult tumestatud, kes ainult vegeteerib. Kuid isegi sellisel juhul ei tule tavaliselt arvata sellist isikut võimetuks olla teotatav, kuna isiku au suhtes on mõõdu-^{24/} andev mitte ainult väärtus olevikus, vaid ka minevikus.

---

^{23/} Pro: Wachenfeld, op.cit., lk. 299; Saarmann-Matto,

Au võib täiesti puududa ainult sellisel vaimuhaigel, kes ei oma mingit kõlbelist väärtust olevikus ning pole seda evinud ka minevikus, kuna nad on haigestunud niivõrd varajases lapsepõlves.

Loomulikult ei ole kõik, mis on teotav vastutusvõimelise, täiskasvanud isiku suhtes veel sama ka lapse ka või vaimuhaige suhtes. Kuid see pole vastutusvõimetute isikute teotamise erisus, vaid on kehtiv teotamise kohta üldse.^{25/}

Pole oluline, kas vaimuhaige on suuteline mõistma teotamist. Siin ei saa tõmmata analoogiat lapse ja vaimuhaige vahel, kuna lapse juures on teotavast väljendusest arusaamine üheks au omamise eelduseks, siin aga on au olelu juba antud. See asjaolu aga, kas isik on ise oma au olelust teadlik või ei on teotamise suhtes tähtsusetu. Kusagil meie õiguses pole õigushüvise rikumiseks nõutav, et ta omanik oleks olnud teadlik selle olelust. Kui keegi varastab sõrmuse, siis on see varavastane süütegu, hoolimata sellest, kas sõrmuse omanik oli teadlik või ei sõrmuse olelust, mille võibolla juba ta

---

op. cit., § 494 komm. 2.

24/ Vrd. Bickert, op. cit., lk. 21; Frank, op. cit., Abschn. 14, komm. II 2; Liszt, op. cit., lk. 342.

25/ Vrd. Bickert, op. cit., lk. 20 jj.

isa oli peitnud ja unustanud. Kus aga puudub teadvus e aust, ei või loomulikult olla juttugi selle kahjustamise teadvusest.^{26/}

Siiski näeme hiljem, et kuigi eeltoodu kohaselt üldiselt vaimuhaige võib omada au, hoolimata sellest, kas ta on ise selles teadlik, ei ole siiski KrS kohaselt sellise isiku au rikkumise rikkumine käsitatav alati süüteona, nimelt ühe teotamise liigi, isikliku haavamise puhul, millest vastaval kohal pikemalt.

Kas evib surnu au ja võidakse teda teotada? Sellele võib vastata eitavalt. Oma surmaga on inimene lakanud olemast õigussubjekt ning ei oma enam õigustusi ja kohustusi, millega on seotud elav isik. Teda isiklikult ei saa kahjustada enam mingi alavääristava hinnangu ega kohtlemisega. Ainult niikaua, kui inimene eksisteerib, vajab ta kaitset oma õigushävivatele. Kas aga siiski ei ole võimalik au olelu lahus õigussubjektist ja nii sõltumatult, et ta kuidagi pole seoses õigussubjekti olemuga, vaid kestab ka peale selle eksistentsi lõppu? Räägitakse ometi ammu surnute surematust kuulsusest ja aust, aust kui kõrgeimast immaterjaalsest varast,

---

Vrd. ibid., lk. 24.

nii et võiks uskuda, nagu oleks ta iseseisev edasikestmine õigustatud juba selle tõttu. Kui aga nõustuda sellise au iseseisva edasikestmisega, siis ei saa kuidagi eitada surnute teotamise võimalust.

Siiski ei saa aga seda võtta arvesse. Au rahva-keeles ja ilukirjanduses on täiesti piiritlematu mõiste ning igatahes hoopis midagi muud, kui juriidiliste normidega kaitstud au. Õigusteaduse seisukohalt on au õigushüvis, mida oleme defineerinud küllalt selgelt. Surnute teotamise võimalus oleks aga vastolus eeltoodud definitsiooniga, milles on näidatud, et au on isiku kui ü h i s - k o n n a l i i k m e väärtus kaasinimeste silmis. Ei ole aga mingit kahtlust, et inimene enda surmaga lah- kub inimlikust ühiskonnast, millest järeldub, et ka te- ma kui ühiskonnaliikme väärtus kaasinimeste silmis peab lõppema surmahetkel. Au saab seega omada ainult elav isik. Sellest aga tuleb edasise endastmõistetava jä- reldusena, et surnu ei ole teotatav. Kehtiv KrS kä- sitab teotamise juures küll ka surnud isikuid, kuid na- gu näeme hiljem, ei tule siin kahjustatava õigushüvisena

^{27/} Pro: K.v. Gemmingen-Fürfeld, Zur Lehre der Beleidigung Verstorbenen, Breslau 1905, lk. 41; Kissler, op. cit., lk. 23; Liszt, op. cit., lk. 342; Bickert, op. cit., lk. 29 jj.; Frank, op. cit., 14. Abschn. komm. II 3, § 189 komm. I; Meyer-Allfeld, op. cit., lk. 423; Olshausen, op. cit., § 189 komm. 1; Wachenfeld, op. cit., lk.

arvesse mitte surnu enda, vaid surnu perekonnaliikmete ühine au.

2. Isikute kogumid.

Teotavasisuline väljendus võib puutuda mitte ainult üksikusse isikusse, vaid ka nende kogumisse. Siin tuleb eristada kahesuguseid juhte - kas seda isikute kogumit tunnustatakse ühiskondlikus elus teatava ühtlase tervikuna /kollektiivisikute teotamine/, või on ainult teatav hulk isikuid, kellel omavahel ei tarvitse olla mingeid sidemeid ja suhteid, haaratud teotaja poolt mingi ühise kollektiivnimetuse alla, nagu näit. „töölised“ /teotamine kollektiivnimetusega/.

a
a/ Kollektiivisikute teotamine.

Kollektiivisikute teotamise suhtes on esimene meil lahendada tulev küsimus, kas on kollektiivisikud üldse teotatavad, või on teotamine võimalik ainult füüsiliste isikute suhtes. Selle küsimuse kohta annab meile vastuse kehtiv KRS. § 495 ütleb: „Suudlast selles, et ta teotas § 494 ettenähtud isikliku haavamisega:... 3/ sõjaväe v a h t k o n d a , ta tunnimeest, v ä e o s a v ö i m e e s k o n d a , karistatakse...“ Analoogiline

---

301.

28/ Vrd. Bickert, op. cit., lk. 32.

norm on § 499 laimamise kohta. Nii on kehtiv KrS põhimõtteliselt jaatanud kollektiivisikute teotamise võimalust.

Kerkib aga küsimus: kui laias ulatuses on kehtinud kollektiivisikute au kehtivas õiguses? Meie KrS on loetlenud need kollektiivisikud, kelle kui kollektiivisiku teotamine on süütegu. Kuna kriminaalõiguse üldiste põhimõtete järgi pole lubatud kriminaalseaduse laiendam, ekstensiivne tõlgendamine, siis tuleb järeldada, et teised kollektiivisikud ei esine meie KrS põhjal teotamise passiivsubjektina, vaid kehtivas õiguses esineb kollektiivisikute teotamise all ainult sõjaväe vahtkonna, väeosa või meeskonna teotamine.

b/ Teotamine kollektiivnimetusega.

Eeltoodust ei järeldu, et kui teotamine on raskendatud mõnele teisele kollektiivisikule peale KrS-s nimetatute, et siis üldse puudub teotamine kui süütegu. Ka siis võib olla antud teotamine, kuid teotamise passiivsubjektina ei esine siis kollektiivisik, vaid selle kollektiivisiku liikmeskonna moodustavad üksikisikud, sest kollektiivi teotamisega teotatakse neid kaudselt. Sellise teotamise, nn. teotamise kollektiivnimetusega ✓Kollektivbezeichnung/, puhul käsitletakse mitte

ainult õiguslikult organiseeritud kollektiive, vaid isikute mitmust kõige laiemas mõttes, näit maja elanikkonda, ballil viibivat seltskonda jms.

Kui on teotatud isikute mitmust kollektiivnimetusega, siis tõusetuvad järgmised küsimused: 1/ kas tuleb vaadelda teotatuna kõiki isikuid, kes kuuluvad vastavasse koondisse või 2/ ainult üksikuid ja milliseid? Esimese küsimuse kohta on valitsev vaade, et kõik isikud on teotatud, kui teotaja kollektiivnimetuse valis otse selleks otstarbeks, et kõiki selle kollektiivmõiste alla kuuluvaid isikuid tabada /dolus directus/ või kui teotaja valis kollektiivmõiste olles teadlik, et teotavat väljendust võidakse lugeda kõikide selle mõiste alla kuuluvate isikute kohta sihituks, olgugi et ta neid kõiki otseselt ei tahtnud teotada /dolus indirectus/. Pole oluline, kas teotajal on üldse kujutlust kõigist selle mõiste alla kuuluvaist isikuist. Tuleb lisada veel, et mõlemal juhul kõik vastava kollektiivnimetuse alla kuuluvad isikud on teotatud ainult siis, kui teotavast väljendusest saadi ka üldiselt aru kui kõiki riivavast. 29/ Üksikud isikud on teotatud siis, kui teotav väljendus oli sihitud just nende vastu ja sellest saadi aru kui

---

29/ Vrd. Olshausen, op. cit., § 185 komm. 10b.

neid riivavast. Ei ole vajalik, et teotatud otseselt selguks teotuse sõnalisest väljendusest ja seda isegi ei juhtu peaaegu kunagi, vajalik on aga, et väljendusest järelduste tegemise teel saadaks selline lõpptulemus, mis ei lase kahtlust tekkida isiku kuuluvuses teotatute hulka. ^{30/} Kuna aga kaudsel viitamisel isikule peab ilmema küllaldase selguse ja kindlusega, kes on mõeldud, on kollektiivnimetuse kasutamisel nõutav, et kollektiiv oleks kindlate, selgete tunnustega piiratud kogum inimestest. ^{31/}

§ 6. Negatiivsed elemendid

On endastmõistetav, et mingi toiming on karistatav ainult siis, kui ta on seadusevastane. Nii võidakse ka teotamise pärast karistada ainult siis, kui keegi on teotanud teise isiku au seadusevastaselt.

Negatiivse elemendina on teotamisele oluline nõusolek. Mõned autorid esinevad küll vaadet, et nõusolekul ei võivat olla teotamise juures üldse mingit tähtsust, kuna au olevat loovutamatu õigus. ^{32/} Selle vaatega ei saa nõustuda, kuna nõusolekul võib olla

---

^{30/} Vrd. ibid.

^{31/} Vrd. Kadari, op. cit., lk. 146.

^{32/} Liszt, op. cit., lk. 345.

suur tähtsus isegi näiteks kehalise puutumatus rikku-
misel ja kuna selle vastu kõneleb selgelt teotamise kui
süüteo loomus. Teotamine on teise inimese, mitte aga
enda, kõlbelise väärtuse eitamine. Eneseteotus ei moo-
dusta süütegu. Sellest järeldub, et au on käsitatav
õigushüvisena, teotamine aga süüteona ainult siis ja
sedavõrd, kui võrd au vahetu kandja seda hüvisena käsitab,
aust kui hüvisest ei loobu. See loobumine avaldub aga
nõusoleku andmises enda teotamiseks. Sellepärast ei moo-
dusta süütegu teise isiku teotamine tema nõusolekul. Tei-
se isiku kõlbelise väärtuse eitamine moodustab süüteo
ainult siis, kui see eitamine toimub teise isiku nõus-
olekuta. ^{33/} Ainult siis pole nõusolekul tähtsust, kui
teotatav ^{34/} annab selle olemate teadlik käitumise teotavas
iseloomus.

Seadusevastasus kõrvaldub ka juhul, kui on te-
gemist nn. ühise auga. Teotavat ühiskondlik-õiguslik-
ku kujundit, nimelt p e r e k o n d a, käsitletakse
niivõrd seotud, lahutamatu ühikuna, et ühe perekonnaliik-
me au on käsitatav ühtlasi ka teise või teiste liikme-
te auna. Ja sellele vastavalt on ühe perekonnaliikme
teotamine teise poolt käsitatav viimase enda teotamisena.
Seega siis, olgugi et sel juhtumisel on tegelikult antud
küll teise isiku teotamine, käsitletakse seda õiguslikult

siiski endateotamisena, s.t. mittesüüteona. Kehtivas õiguses on perekonnaliikmetena käsitatavad abikaasad, ülenevad ja alanevad sugulased ja õed-vennad. Põhimõttel, et perekonnaliikme teotamine sama perekonna teise liikme poolt on viimase endateotamine, teeb KrS aga erandi ema seadusliku isa ja teiste ülenevate sugulaste suhtes, käsitades nende teotamist alanevate sugulaste poolt deliktina, pealegi kvalifitseeritud teotamisena.

Igal juhul on aga nõutav, et perekond kui ühik, tervik oleks antud ka faktiliselt. Ei piisa ainult vastavatest sugulusvahekordadest, on nõutav perekond ka tegeliku kooselu ühikuna. Ainult siis on eeldatav au jagamatus.^{35/}

Käsitatav süüteona pole ka teise isiku väärust eitav käitumine, mis esineb distsiplinaarvõimuteostamise piires, näit. noomituse või märkuse tegemine õpetaja poolt

---

33/ Vrd. Kern, op. cit., lk. 45 jj.; Kadari, op. cit., lk. 146 j. Pro: Meyer-Allfeld, op. cit., lk. 425; Frank, op. cit., 14. Abschn. komm. IV.

34/ Pro: Meyer-Allfeld, op. cit., lk. 425; Frank, op. cit., 14. Abschn. komm. IV.

35/ Kadari, op. cit., lk. 147.

õpilasele, ülemuse poolt alluvale ametnikule jne., mis-
juures aga distsiplinaarvõimu teostaja peab jääma oma
36/
pädevuse piiresse.

Seadusevastasus kõrvaldub ka Riigivolikogu ja
Riiginõukogu liikmete poolt Riigikogu üldkoosolekul,
vastavalt Riigivolikogus või Riiginõukogus või nende
37/
komisjonides teostatud poliitiliste avalduste puhul
ja loomulikult ka KrS §§ 44 - 47 väljendatud üldistel
alustel.

36/ Vt. ibid.

37/ PS §§ 78, 89.

II osa.

Liikide vaatlus.

§ 7. Üksikud liigid ja nende suhe omavahel.

Üldiselt tunnustatakse teotamise jagunemist kahte alaliiki: isiklik haavamine / auhaavamine, haavutamine ja laimamine. Enne aga kui asume neid käsitlema eraldi, peame selgitama, kas on üldse õigustatud nende vaatlemine ühe laiemal mõiste alaliikidena, või oleks õigem neid käsitleda hoopis iseseisvate süütegudena. Teiselt poolt võib aga tekkida küsimus, millised on erinevused nende kahe teotamise liigi vahel.

Et oleks võimalik kahte mõistet käsitleda mingi kolmanda, neid hõlmava mõiste alaliikidena, selleks peavad need kaks mõistet evima omavahel mingeid ühiseid jooni, ühiseid omadusi. Nii isikliku haavamise kui laimamise juures on kaitsstavaks õigushüviseks teise isiku au, seega on siin olemas ühine element. Kuna see ühine element on vägagi oluline, olles aluseks üldse teotamise kui isikuvastase süüteo mõistetele, siis on sellest küllalt tõestamiseks, et isiklik haavamine ja laimamine on neid hõlmava mõiste, teotamise, alaliigid, arvestamata isegi muid vähemtähtsaid ühiseid momente.

Peale selle pealiigituse liigitatakse teotamist

veel sisuliseks ja sümboolseks. Sisuliselt teotav on käitumine siis, kui teise isiku väärtuse eitamine seisneb vastavate mõtete, otsustuste või faktide avaldamises. Sümboolselt teotav on käitumine, mis väljendab teise isiku väärtuse eitamist märkide abil, mis iseendast ei väljenda mingit kindlat mõtet, otsustust, hinnangut, kuid millele on omistatud teotav tähendus kui selline või mis on mingi häbistava fakti sümboliks. 38/

Sümboolsena või sisulisena võib esineda nii isiklik haavamine kui laimamine, nii et need mõlemad liigitused täiendavad teineteist vastastikku.

§ 8. Isiklik haavamine.

1. Mõiste.

Isiklikku haavamist, auhaavamist ehk haavutamist käsitlevad meie KrS §§ 494 - 496. Neist vaatleme esmalt isikliku haavamise lihttüüpi, mille sisaldab § 494, sõnastatuna järgmiselt: Süüdlast tehtlikus isiklikus haavamises seesuguse ümberkäimise või avaldusega, mis häbistas haavatut ennast või ta perekonna, olgugi surnud liiget, karistatakse selle teotamise eest:

38/ Vt. Kadari, op. cit., lk. 149.

arestiga mitte üle kuue kuu või rahatrahviga mitte üle viiesaja krooni."

Seega võime piiritleda isiklikku haavamist kui tahtlikku negatiivse hinnangu väljendamist teise isiku kõlbelise väärtuse suhtes käitumise kaudu, mis häbistab kahjukannatajat või tema perekonda /ka surnud/ liiget.^{39/}

Millist käitumist tuleb lugeda häbistavaks, selle kohta pole võimalik anda mingeid kindlaid ja kõikumatu reegleid. Sageli võib näivalt äärmiselt auhaaval väljendusel tegelikult püüda teotav iseloom, öelduna näiteks naljana, näitelaval jne. Vastupidi võib aga mõnikord tavaliselt täiesti süütuna mõistetav väljendus erilises olukorras mõjuda äärmiselt auhaavavana.

Auhaavamisest tuleb kindlasti lahus hoida ebaviisakus, pilkamine ja vihaväljendused, kuidugi meeles pidades, et sageli puhtekujulisele vihaväljendusele kui sellisele lisandub ka auhaavamine, nagu ka praktiliselt tihti väga raske on tõmmata piiri ebaviisakuse või pilkamise vahel ühelt ja auhaavamise vahel teiselt poolt.

39/ Vt. H. Kaderi, Teotamine / i. Eesti Entsüklopeedia, VII köide/, Tallinn 1936.

Auhaavamine peab olema määratud teistele ja järelikult tasa endaette räägitud, teiste jaoks mitte määratud väljendused, suulised ja kirjalikud monoloogid, kirjutised päevikus jne. ei moodusta isiklikku haavamist, kuigi teine isik - juhuse või ka tegija hoole-^{40/}tuse tõttu - saab teada monoloogi või päeviku sisu.

Iseendast on auhaavamine mõeldav passiivsubjekti juuresolekul kui ka tagaselja. Kuid kehtiva KrS järgi esineb süüteona ainult juuresoleja auhaavamine /i s i k l i k haavamine, § 494/, mitte aga auhaavamine tagaselja. Auhaavamisele süüteona on oluline KrS järgi, et isik, kellele au haavatakse, seda tajuks isiklikult isiklikult, s. o. aktsepteeriks seda otseselt, mitte kolmandate isikute kaudu. Kuid see ei tähenda veel, et auhaavamisel peab tingimata nimetatama kahjusaaja nime. Küllaldane on, kui asjaoludest võib kahtluseta süüteo passiivsubjekti välja selgitada. Juuresoleja auhaavamisena käsitletakse mitte ainult ruumiliselt lähedal, vaid ka kaugel viibija auhaavamist, kui see aktsepteerib auhaavamise isiklikult, näiteks igasuguse kõnet

---

^{40/}Vrd. Olshausen, op. cit., § 185 komm. 8; V. Goedel, Beleidigungen bei vertraulichen Mitteilungen im engsten Familienkreise / i. Zeitschrift für die gesamte Strafrechtswissenschaft, 57. Bd., 3. Hft./, 1937.

edasiandva sidevahendi, nagu telefoni või raadio abil, kui ka kirjalikult.^{41/} Mis puutub suhaavamisse kirjas, siis saab seda käsitleda süüteona vaid siis, kui isiklikku haavamist sisaldav kiri satub passiivsubjekti kätte autori tahtel.

Isiklikule haavamisele süüteona pole mõisteliselt oluline kolmandate isikute juuresviibimine või ta toimumine sääraseis tingimuis, kus see võib saada teatavaks paljudele. Viimane omab, nagu näeme hiljem, vaid kvalifitseeriva tähenduse, kuna kolmanda isiku või kolmandate isikute juuresolek võib evida tähtsust protsessuaalselt.^{42/}

Isikliku haavamise teokoostist ei kõrvalda asjaolu, et avalduse sisu esitatakse kahtlevas vormis, kas sõnade "võibolla," "vist" jms. lisamise või mõnel muul teel.^{43/}

Kas isiklikku haavamist sisaldava kirjutise või trükitöö edasiandmine moodustab omakorda uue isikliku haavamise? Selle kohta võib öelda, et üldiselt avalduse edasiandmine ei moodusta isiklikku haavamist, loomulikult

---

41/ Vrd. Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 150; Saarmann-Matto, op. cit., § 494 komm. 3.

42/ Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 150.

43/ Vrd. Olshausen, op. cit., § 185 komm. 8.

kui sellele ei lisandu ka edasiandja enda lugupidamust väljendav käitumine.

Teatavaid taskusi teeb auhaavava hinnangu ja lubatud kriitika eritlemine. Kriitika on eestkätt vaid töö, teose või sündmustiku hinnang, mitte aga isiku hinnang / ehkki neid lahus hoida on raske / ja kriitika võib isikut riivata vaid niivõrd, kui see on möödapääsmatult hädavajalik töö, teose või sündmustiku hinnanguks / faktiküsimus/. Tuleb vahet teha kriitika sisu ja vormi vahel, mõistes viimase all kriitika sõnastust, mis ühelgi juhul ei või sisaldada häbistavaid avaldusi, sõnu. Lubatud kriitika võib aga sisaldada endas ka väärtotsust töö või teose kohta, kui aga sellega otseselt ei ole kehjustatud autori isiku au.^{44/}

Auhaavav võib olla tegu, mida tavaliselt mõeldakse mõeldakse armestusavaldusena, eriti suudlus.

Auhaavamise eristamisel viisakusetusest, taktitusest ja kasvatamatusel on mõõduandev vaade, et kui teatavat käitumist peetakse erilise austuse ja kõrgelt-hindamise väljenduseks, siis ei tule sellele vastandliku käitumist pidada auhaavamiseks. Mõeldagu näiteks

---

44/ Saarmann-Matto, op. cit., § 494 komm. 3.

külalisele laus ääres halva kohe andmisele.

Häbistav avaldus moodustab isikliku haavamise ka siis, kui see on väljendatud arvamiseavalduse kujul, näit: „Arvan, et sa oled kaabakas.“ Tegelikult väljendab ju see avaldus samuti ühe inimese alahindavat isiklikku vaadet, seisukohta teise inimese kohta, kuigi mitte täiesti kategoorilisel, vaid veidi pehmemal kujul.

Auhaavamine on lõpetatud, kui auhaavav väljendus on jõudnud kehjusaajani ning kehjusaaja on aru saanud selle auhaavavast tähendusest. Auhaavamise kui süüteo lõpetamiseks ei piisa auhaavava avalduse ainult välisest teatavaksvõtmisest, näiteks väljenduste puhul tundmatus keeles või kuulajaile arusaametus mõttes. Ei ole nõutav, et avaldust mõistetakse täpselt nii, nagu seda on mõistnud teotaja, kui seda ainult üldiselt mõistetakse teotamisena.

Peale auhaavava avalduse väljendamist ja enne selle teatavakssaamist aset leidnud meelemuutus süüteosubjekti poolt /näit. kirjaliku auhaavamise puhul/, kui see pole takistanud avalduse teatavakssaamist, ei ole

46/
oluline.

2. Avalduse tõele vastavuse küsimus.

Nii teotamise kui süüteo ulatus üldse, kui ka isikliku haavamise ulatus eriti võib olla laiem või kitsam, olenevalt sellest, kas käsitletakse süüteona igat oma objektiivselt iseloomult teise isiku au kahjustavat avaldust ja kohtlemist, hoolimata sellest, kas ta vastab tõele, on kooskõlas isiku tõelise väärtusega või ainult sellist teise isiku väärtust eitavat eitavat käitumist, mis pole vastolus tõsioludega. Viimasel juhul peaks kohus igakord tuvastama passiivsubjekti sisemise väärtuse, et leida, kas teda häbistav käitumine oli õigustatud või mitte, näit. kas kraadepoisiks nimetatud noormees on seda tõeliselt või ei ning vastavalt langetama otsuse kaebealuse suhtes.

Kehtivas KrS-s on käsitletud süüteona igasugune häbistav kohtlemine või avaldus, olenemata sellest, kas ta oli niiõelda teenitud, vastas tõsioludele või ei. Mis puutub eeltoodud näitesse, siis on ka tõelise kraadepoisi nimetamine selleks KrS järgi isiklik haavamine. Kehtiv õiguskord ei luba, et kedagi, kes kunagi vanglas istunud, sõimataks näit. vanaks roimariks, kedagi, kes kord annud valevande, valevandujaks lontruseks või et kedagi, kes on teinud mingi autu teo, võidakse kõnetada

kaabakana. Kehtiv KrS eeldab iga isiku suhtes au olelut ja keelab üldiselt selle eitamise, andes igahihele õiguse sellele, et temas au ei eitataks.^{47/}

3. Passiivsubjekt.

Passiivsubjekti kohta isikliku auhaavamise puhul kehtib üldiselt kõik, mis öeldud eelpool §-is 4 / „Au kui õigushäivise kandjad“/. Erinevus on ainult selles, et kuna seal on omistatud au üldiselt ka isikuile, kes ei suuda aru saada au ega selle teotamise tähendusest - niivõrd raskelt vaimuhaigeile - ei anna kehtiv KrS omesti selliste isikute aule isikliku auhaavamise puhul õiguskaitset, kuna kehtiva KrS kohaselt on süüteona käsitatav ainult passiivsubjektilt isiklikult aktsepteeritud auhaavamine ning järelikult on passiivsubjektina käsitatav vaid isik, kes on võimeline tajuma, mõistma auhaavavat käitumist. Seega passiivsubjekt peab olema võimeline taipama käitumise auhaavavat tähendust ja koos sellega au kui väärtuse tähendust üldse.^{48/}

46/ Vrd. Olshausen, op. cit., § 185 komm. 14.

47/ Vrd. Kern, op. cit., lk. 55; Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 143 j.

48/ Vrd. Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 151.

4. Isikliku haavamise liigid.

a/ Kaudne ja otsene auhaavamine.

See liigitus põhjeneb eelpoolvaadeldud perekonnaliikmete auühisusele. Nagu juba tähendatud, käsitletakse perekonnaliikmete au sedavõrd ühisena, jagamatuna, et ühe liikme teotamine teise poolt esineb viimase eneseteotamisena. Kuid auühisusest on tingitud ka see, et ühe perekonnaliikme väärtuse alahindamist käsitletakse ka teise või teiste auhaavamisena, milline asjaolu omab juriidilist relevantsust aga vaid siis, kui see perekonnaliikmeist, kes vastava käitumisega mõeldud, ei viibi juures. Favaliselt isiku, kelle au vastu on sihitud auhaavav käitumine, mittekohalviibimisel ei esine auhaavamist-süütegu. Kui aga säärase auhaavamise aktsepteerib teine kohalviibiv perekonnaliige, siis on auühisuse tõttu auhaavamine-süütegu siiski antud. Passiivsubjektiks on sel puhul juuresviibija, s. t. auhaavamist vahetult aktsepteeriv perekonnaliige. Auhaavamine ongi liigitatud otseseks ja kaudseks selle järgi, kas auhaavav käitumine oli sihitud otseselt juuresviibija või aga tema perekonna, olgugi surnud liikme aule.^{49/}

49/ Vrd. ibid. lk. 151 j.

b/ Teoga auhaavamine.

Teoga auhaavamine on auhaavamine liigutusega, mis väljendab põlgust ja on häbistav kahjusaajale ning ei ole ühenduses füüsilise kannatuse tekitamisega. Füüsiline kannatus on siin just selleks oluliseks elemendiks, mis võimaldab teoga auhaavamist eristada isikuvastasest vägivallast. Teoga auhaavamine võib nimelt esineda kahel kujul:

1/ Teoga auhaavamine, mis ei riku teise isiku kehalist puutumatumust. Need on teisele isikule adresseeritud liigutused, mis evivad auhaavavat tähendust, näit. keele näitamine jms.

2/ Teoga auhaavamine, mis rikub teise isiku kehalist puutumatumust, näit. näo puudutamine. Siin olulise elemendina esinev kehapuutumatumuse rike on aga oluline element ka isikuvastasele vägivallale. Kui kehapuutumatumuse rikkumine on ühenduses füüsilise kannatuse tekitamisega, siis on ta - eeldusel, et pole tekitatud ter-
visriket KrS mõttes, s. t. enamvähem olulist tervise kahjustamist - käsitatakse isikuvastase vägivallana; kui kehapuutumatumuse rikkumine ei ole ühenduses füüsilise kannatuse tekitamisega, siis eeldusel, et selline käitumine on objektiivselt /s. t. ei ole oluline see, kas teotatav tõeliselt tundis end solvatuna või mitte/
~~hinnatav häbistavene / peale selle eeldusel, et~~

hinnatav häbistavana / peale selle eeldusel, et antud vastav süü/, on antud teoga auhaavamine.^{50/}

c/ Sõnaga auhaavamine.

Sõnaga auhaavamine kujutab endast mõteteväljendust, mille kaudu isik teeb teatavaks väljaspoole osa oma siseelust. Kuna räägitud ja kirjutatud sõna on ürgseim mõteteväljenduse vahend, on ka sõnaga auhaavamine väga levinud. Nii vaimliselt kõrgelseisev kui ka alaväärtuslik inimene on võimeline selle vahendi, sõna, kaudu oma mõtteid väljendama kolmandale isikule. Siin omab räägitud sõna kirjutatud sõnast veel suurema tähtsuse.

Sõnaga auhaavamine jaguneb nii kaasaja kriminaalõiguses üldse kui ka kehtivas KrS-s aa/ suuliseks, bb/ miimiliseks ja cc/ kirjalikuks auhaavamiseks. Neist võib suuline ja kirjalik auhaavamine olla auhaavav nii

---

50/ H. Kadari, Märkmeid H. Madissooni artikli "Isiku vigastusi KrS-s" kohta/ i. "Õigus" nr. 2, 1936/, lk. 83 j. Vrd. N. Tagantsev-P. Jakobi, Ugolovnoje Uloženije, Riga 1922, lk. 1097. Teisel arvamisel on Saarman-Matto, op. cit., § 438 komm. 9: "Isikuvastast vägivalda ja auhaavamist eristab kehapuutumine / viimase tunnuse olemasolu korral - isikuvastane vägivald, selle puudumisel - auhaavamine/."

sümboolses kui sisulises mõttes.

aa/ Suuline auhaavamine.

Siia kuuluvad esiteks sümboolselt auhaavavad sõimusõnad, millel puudub igasugune kindel mõte, kuid mis teataval ajajärgul ja teatavas ümbruskonnas tunnustatud häbistavateks /auhaavavateks/; teiseks sõimusõnad, mis väljendavad teise isiku kõlblat alahindamist juba + teatavas mõttes; kolmandaks iseenesest neutraalsete mõistete ja mõtete väljendamine halvustavas, pejoratiivses vormis; neljandaks häbistavad etteheited, ettepanekud ja isiku hinnangud.

bb/ Miimiline auhaavamine.

Miimiline auhaavamine moodustab sõnaga auhaavamise alaliigi ainult sedavõrd, kui võrd miimika esineb kindlate mõtete väljendamise abinõuna - tummkõnena. Miimika sümboolselt auhaavavana kuulub aga teoga auhaavamise hulka.

cc/ Kirjalik auhaavamine.

Kirjalik auhaavamine võib esineda nii sõnas kui kujutises. Ta võib olla auhaavav nii sisuliselt kui sümboolselt. Kirjalik auhaavamine võib esineda sümboolselt auhaavavana nii sõnade kui kujutiste näol. Siin on vaieldav nn. karikatuuri küsimus. Karikatuuri lubatavuse

ulatus on täiel määral faktiküsimus. Üldiselt võib vaid niipalju tähendada, et teatavates, kuigi kitsastes piirides peab ka seda lubatavaks tunnistama. Siin on muidugi otsustamisaluseks, kas teatav karikatuur on isiku au kahjustav või mitte, kuid tuleb tähendada, et konkreetjuhtudel on selle tuvastamine seotud väga suurte raskustega ning võib esineda mitmesuguseid lahkarvamisi selles suhtes. Kirjalik auhaavamine hõlmab peale kirjaliku sõna kitsemas mõttes ka mehaaniliselt valmistatud või paljundatud kirja ja kujutist, näit. trükitoodet, fotot.

Kehtiv KrS ei erista isiklikku haavamist expressis verbis teoga ja sõnaga auhaavamiseks, vaid auhaavamiseks kohtlemise ja avaldusega, andmata mingeid lähtepunkte nende lähemaks piiritlemiseks, mistõttu ei ole täiesti kindel, kuidas kokkukõlastada seda liigitust meie eeltoodud liigitusega. KrS-i liigitus on mõeldav vastavana liigitusele teoga ja sõnaga auhaavamiseks. Mõeldav on aga ka, et auhaavamise all kohtlemisega on arvatud sümboolset ja auhaavamise all avaldusega sisulist auhaavamist. Viimasel juhul hõlmaks auhaavamine kohtlemisega igasuguse sümboolse auhaavamise, nii teoga, suulise kui kirjaliku. Siiski tuleb õigemaks pidada

vaadet, mille järgi auhaavamine kohtlemisega vastab teoga ja auhaavamine avaldusega sõnaga auhaavamisele, kuna see näib enam kooskõlas olevat kohtlemise /ümberkäimise/ ja avalduse tavalise puhtkeelelise mõistega. Kuid igal juhul, millisele seisundile me ses küsimuses ka asuksime, ei oma see liigitus olulist tähtsust, kuna KrS ei käsita üksikuid liike iseseisvate, karistuse erinevat raskust tingivate tüüpidenä.^{51/}

5. Tahtlus süüksarvatavuse eeldusena.

Süüksarvatavuse eeldusena auhaavamise juures esineb tahtlus, niihästi otsene kui kaudne. Kuigi § 494, isikliku haavamise lihttüüp, ette näeb karistusena aresti või rahatrahvi, millelõttu see süütegu kuulub üleastumiste liiki, mis on vastavalt KrS üldosa §-le 48 karistatav ka ettevaatamatu süü olelul, väljaarvatud seaduses eriti ettenõhtud juhud, järeldub siiski selgelt vastava §-i sõnastusest /„Süüdlast t a h t - l i k u s isiklikus haavamises..."/, et siinkohal ettevaatamatus pole karistatav. Subjekt peab teadma, et ta teise isiku au eitab käitumise kaudu, mis on lugupidamatust, alahindamist väljendav. Arvab ta aga ekslikult,

---

51/ Vrd. Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 154j.

et ta käitumist ei loeta lugupidematust väljendavaks, siis puudub nõutav dolus. See võib juhtuda näiteks mingisuguse nalja puhul või keskustelus mitmesugustesse seltskonnakihtidesse kuuluvate isikute vahel. Siiski alati ei kõrvalda tahtlust tõendus, et mingi käitumine oli mõeldud naljana; nimelt tuleb alati uurida, kas võis isik sellega üldse arvestada, et teine isik või teised isikud võtavad ta käitumist naljana ja kas ei olnud vast nalja kujul esitatud tõelikult teisele au kahjustav väljendis. Subjekt peab ka teadma, et see isik, kelle vastu ta halvustav käitumine on sihitud, seda vahetult aktsepteerib. Kaudse auhaavamise puhul on nõutav subjekti teadlikkus selles, et auhaavavat käitumist vahetult aktsepteerib ~~es~~ selle isiku perekonnaliige, kellele on otseselt suunatud tema auhaavav käitumine. Ebaoluline on, ^{kas} ~~k-^{es}~~ subjekt oma halvustava käitumisega otseselt tahtis teise isiku au haavata, või suhtus ta sellesse ükskõikselt, s. t. ei ole nõutav erilise auhaavamise siht, animus iniuriandi.

6. Muud elemendid.

Püü te osubjektiks on KrS §§ 494, 495 lg. 1, p. 2 ja 3 ning 496 iga süüdivusvõimeline isik, kuna § 495 lg. 1, p. 1 ja lg. 2 on nõutav peale süüdivusvõime veel eriline õiguslik kvalifikatsioon, nimelt lg. 1, p. 1 esineb erisubjekt, lg. 2 laevateenija ja reisija.

Eksituse suhtes kehtivad ka auhaavamise puhul KrS üldosas väljendatud põhimõtted, mistõttu ei ole vajadust nende juures pikemalt peatuda. Mainida võiks vaid aberratio ictuse ja error in persona juhte. Error in persona näitena võiks tuua järgmise juhu: isik A kohtab raudteevagunis isikut B, keda ta peab ekslikult oma v naks võlglaseks C ja nõueb talt auhaavavate sõnadega võla tasumist. Siin süüdlane suunas eksituse tõttu oma tahteteonduse teise isiku vastu, kui see oli kaavatsetud. Siin on tegemist tahtliku isikliku haavamisega teise isiku, toodud näites isiku B suhtes. Aberratio ictus esineb näit. juhul, kui telefoni kaudu öeldud auhaavav väljendus valeühenduse tõttu aktsepteeritakse kellegi teise isiku poolt, seega auhaavaja suunas oma tahteteonduse ühe isiku vastu, tabas aga temast olenevatul põhjusil teist. Sellel juhul esineb katse

esimese isiku, ettevaatamatu süütegu aga teise isiku suhtes. Kuna aga isikliku haavamise puhul süüksarvamise eeldusena esineb tahtlus, siis pole isiklik haavamine aberratio ictuse korral süüksarvatav.

K a t s e ei ole karistatav.

O s a v ö t t isiklikust haavamisest on mõeldav, etiti kaastegijus, näiteks auhaavava kirjutise ühise avaldamise kaudu.

7. Kvalifitseeritud auhaavamine.

Auhaavamine on KrS 28. peatüki piires kvalifitseeritud a/ passiivsubjekti ja b/ teoviisi alusel.

a/ P a s s i i v s u b j e k t i a l u s e l on kvalifitseeritud:

aa/ Oma ema, seadusliku isa või muu üleneva sugulase isiklik haavamine /KrS § 495 lg. 1, pl. 1/.

Subjektina käsitletakse siin vaid isikuid, kes on passiivsubjektiga vastavas sugulusvahekorras. Passiivsubjektiks on siin seaduslik isa ja lihalik ema, seega ei lapsendajad ega ka võõrasema või -isa, ega ka mitte lihalik isa, kes lapse sündimise ajal ei olnud abielus subjekti emaga ega abiellunud ka hiljem. Muude ülenevate sugulaste ulatus on piiramatu, kuid tingitud eeltoodud suhetest;

seega ei kuulu siia ülenev sugulus, mis tingitud näit.
lapseandamisest.^{52/}

bb/ Riigi- või omavalitsuseteenistuja /-teeni-
ja/ auhaavamine ta teenistuskohustuste täitmisel või nen-
de täitmise pärast / KrS § 495 lg. 1, p. 2/. Riigi-
või omavalitsuseteenistuja all tuleb mõista KrS § 598
lg. 4 kohaselt isikut, kes kannab kohustusi või tekitab
ajutist ülesannet riigi- või omavalitsuseteenistuse
alal. Riigi- või omavalitsuseteenistuja mõiste KrS jär-
gi ei ühtu riigiteenistuja mõistega Riigiteenistuse sea-
duse järgi, vaid esimene on laiemal ulatusega. Riigi-
või omavalitsuseteenistujana esinevad KrS-s: 1/ kõik
need isikud, kes seaduspäraselt omavad õigust/~~ja~~ kohus-
/ja kohustust/ teostada suuremas või vähemal määral
riigivõimu /nn. riigivõimuorganid/ ja 2/ kõik need isi-
kud, kes astunud riigi või omavalitsusega avalikõigus-
likku või eraõiguslikku teenistusvahekorda ja kes ei
esine riigivõimuorganitena / nn. tehnilised ametnikud,
teenijad ja töölised/. Esimese ja teise liigi isikute
juurde tuleksid arvata veel kõik need isikud, kes vaba-
tahtlikult, kuid mitte seadusevastaselt võtsid enesele
mõninga üksiku / või ka ühe/ ülesande täitmise / nn.

52/ Saarmann-Matto, op. cit., § 495 komm. 2.

faktilised teenistujad või kellele seadusepäraselt ja sunduslikult pandi mõne ülesande täitmine, mis tavaliselt kuulub täitmisele riigivõimuorganite või tehniliste ametnikkude poolt. Kõik need isikud kuuluvad KrS järgi riigi- või omavalitsusorganite omavalitsuseteenistujate hulka, vaatamata asjaolule, kas nad olid määratud, valitud või kutsutud, kas eelnimetatud ülesannete täitmine oli nendele pandud eluaegselt, alaliselt, ajutiselt või juhuslikult, kas nad omasid nn, riigiteenistujate õigusi või mitte, eriti aga kas / ja kellelt/ nad saavad tasu või mitte.

Õeltoodud seisukoha tõttu on ükskõik, kas vahetorras teenistujaga riik või omavalitsus esinevad avalikõigusliku või eraõigusliku /juriidiline isik/ üksusena. Teisest küljest aga ei või arvata riigi- või omavalitsuseteenistujaks isikut, kes esineb tehnilise ametnikuna säärases ettevõttes, milles riik või omavalitsus on eraisikute kõrval vaid üheks osanikuks. Samuti ei või arvata riigi- või omavalitsuseteenistujaks isikut, kes kannab avalikõiguslikke isikulisi või naturaalkohustusi, niivõrd kui temale sealjuures eriti ei ole pandud mõne ülesande täitmist, mis tavaliselt kuulub täitmisele riigivõimuorgani või vastava tehnilise ametniku poolt.

Sellepärast ei või riigi- või omavalitsuseteenistujaks arvata näit. isikut, kes täidab riigikaitsekohustust / teenib nn. sundaega/, niivõrd kui sellega ei ole seoses eriülesannete täitmine/näit. vahiteenistus, vahialuste valve, kodanlike võimude abistamine jne./. Muidugi ei kuulu riigi- või omavalitsuseteenistujate hulka KrS järgi ka isikud, kes on niioelda ainuüksi ühiskonna teenistuses, olgugi et nad teostavad riiklikult tähtsaid ülesandeid ja et nad seisavad ka riigivõimuorganite erilise järelevalve all / näit. arstid, advokaadid jne.; küll on aga riigi- või omavalitsuseteenistujad notarid/. Tuleb veel tähendada, et riigi- või omavalitsuseteenistujate hulka kuuluvus ei olene 1/ asjaolust, et ametisse määratu või valitu ei ole täitnud veel kõiki ametisse astumisega seoses olevaid nõudeid /näit. annud ametivande/ ja 2/ asjaolust, et riigi- või omavalitsuseteenistuja on ametist vabastatud või tagandatud /ka ajutiselt/, kui ta ei ole veel te^{53/}gelikult lõpetanud ametikohustuste täitmist.

Riigi- või omavalitsuseteenistuja isiklik haavamine teenistuskohustuste täitmisel võib toimuda nii

---

53/ ibid. § 598 komm. 1.

otsese kui kaudse tahtlusega, teenistuskohustuste täit-
mise pärast ainult otsese tahtlusega.

cc/ Laevajuhi isiklik haavamine /KrS § 495 lg.
2/. Subjektiks on siin laevateenija või reisija laeval.
Laevajuhi all tuleb mõista isikut, kellele on ülim kä-
suvõim laeval laevaperemehega sõlmitud teenistuslepin-
gu alusel, või kes on üle võtnud laeva juhtimise teenis-
tuslepingu alusel teenistusse võetud laevajuhi surma,
laeva juhtimiseks võimaluse kaotamise või teenistusest
54/ lahkumise puhul.

dd/ Sõjaväe vahtkonna tunnimehe isiklik haava-
mine / KrS § 495 lg. 1, p. 3/. Sõjaväe vahtkonna tunni-
mehe all tuleb mõista relvastatud sõjaväelast, kes on väl-
ja pandud või välja saadetud vahtkonnast vahipostile
vahtkonnaülema või vahtkonnaülema õigustega isiku /kor-
rapidaja/ poolt kindla valveülesandega; vahtkonnaks ni-
metatakse aga relvastatud meeskonda, kes Garnisoni
määrustikus ettenähtud korras paneb välja vahiteenistu-
se ülesannete täitmiseks tunnimehi vahipostidele ja
55/ tarbekorral saadab välja piilureid.

54/ Vt. Meremeeste seadus / RT 28/28,145/.

55/ Garnisoni määrustik /RT29/18,123/.

ee/ Sõjaväe vahtkonna, väeosa või meeskonna /näit. meeskond sõjalaeval, lennukil, tankis/ auhaavamine. Siin on auhaavamise passiivsubjektiks kollektiivisik.

T a h t l u s e suhtes on eeltoodud kvalifitseeritud auhaavamise liikide juures nõutav subjekti teadlikkus selles, et passiivsubjekt kuulub eeltshendatud isikute hulka.

b/ T e o v i i s i a l u s e l on kvalifitseeritud isiklik haavamine levitatud või avalikult väljapandud trükitootes, kirjas või kujutises /KrS § 496/. Trükitoote, kirja või kujutise levitamine seisneb selle, näit. ajalehe või raamatu, a edasiandmises või edasi-
saatmises igasugusel teel, kuna avalik väljapanemine on asetamine kohale, kus teised isikud võisid seda näha, sellega tutvuda, kuigi tegelikult seda ei tarvitse-
nud veel keegi olla näinud väljapandud kohal. Siia kuulub ka näit. lendlehtede üleskleepimine või laialipil-
dumine.
56/

Tahtluse suhtes on loomulikult nõutav, et subjekt oleks olnud teadlik kirjutise või kujutise

---

56/ Vt. Saarmann-Matto, op. cit., § 115 komm.2.

auhaavavas tähenduses, peale selle aga ka, et levitamine või avalikku kohta väljapanek oleks toimunud tema teadmisel ja otseselt väljendatul või aga ka eeldataval hõusolekul.^{57/}

Juhul, kui auhaavamine on antud trükitootes, võib tulla kohaldamisele ka KrS § 293, mis sisaldab lisakaristusi süütegu sisaldava trükitoote valmistamise või käivusse saatmise asjas.

K a t s e kvalifitseeritud auhaavamise puhul ei ole karistatav.

K a r i s t u s kvalifitseeritud auhaavamise eest on vangimaja mitte üle kuue kuu.

§ 9. Laimamine.

1. Mõiste.

Laimamist käsitlevad meie kehtiva KrS §§ 498 - 500, 503, 504. Laimamise lihttüüp esineb §-s 498, sõnastatuna järgmiselt: " Süüdlast laimamises olgugi laimatava äraolekul, teda häbistava asjaolu avaldamisega, karistatakse selle teotamise eest: vangimajaga mitte üle kuue kuu." Vastavalt sellele võima laimamist piiritleda kui teist isikut häbistava asjaolu /sündmuse/ fakti/ avaldamist selle isiku juures- või äraolekul.

2. Asjaolu avaldamine.

Kuna eeltoodud laimamise legaaldefiniitsioon ei ole küllalt purgiv, peame seda lähemalt analüüsima, välja tooma sellest ka laimamise olulisi tunnuseid, mis seal expressis verbis väljendamatata ning tema üksikute elementide esitamise ja nende sisu kindlakstegemise kaudu lähemalt määritlema laimamise mõistet.

Laimamisele on oluline asjaolu avaldamine. Järelikult peame selgitama, mida tuleb mõista asjaolu all. Asjaolu mõistesse kuuluvad kõik ajas järjekorras antud konkreetseid sündmustikud, olukorrad ja toimingud. teda peab esitatama kui minevikus või olevikus antut, mitte ennustusena tuleviku kohta. On nõutav, et asjaolu oleks omistatud teisele isikule, et seda esitataks kui sündmust, mis on seoses teise isikuga. Sellena hõlmab asjaolu: 1/ teise /laimatava/ isiku käitumise /tegemuse või tegematus/ kui ka selle tagajärjed /välismaailmas või isikus endas/;

2/ teise isiku suhtes sooritatut /või sooritatavat/, niivõrd kui ta seda sündida lasknud /või laseb/, niipalju kui see tingitud tema isikust.^{58/}

57/ Vt. Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 157.
58/ ibid., lk. 161.

See asjaolu ei tarvitse tingimata ~~ev~~ida karistatava teo tunnuseid, kuigi ta võib enes~~e~~sis sisaldada ka süüteo teokoostise kirjeldust. Asjaolu avaldamisena ei ole käsitletavat väljendused, mille sisuks on teise isiku iseloomustus, hinnangud ja arvamused tema isiku kohta.

Avaldatud asjaolu peab olema usutav, mõeldav tõelisena. See oleneb aga eestkätt sellest, kellele asjaolu omistatakse, sellest, kas side antud asjaolu ja avalduses mõeldud isiku vahel on mõeldav tõelisena või ei. Kui näit. öeldakse 9 aastase poisi kohta, ta olevat vägistanud kellegi, siis ka selle avaldusega seotakse teatav asjaolu teatava isikuga, kuid sellise asjaolu side antud isikuga on ilmselt ebatõenäoline, mõeldamatu.

Asjaolu peab olema teist isikut häbistav. ^{Käsi} Käsi asjaolu on hinnatav hukkamõistetavana, häbistavana, oleneb konkreetseist tingimustest, eriti aga isikust, kellele omistatakse antud sündmustikku, sest ta peab olema häbistav just sellele isikule, peab olema lubamatu otse selle isiku seisundilt. Peale isiku kutse, sotsiaalse asendi jms. oleneb see väga suurel määral isiku psühhofüüsilisest seisundist, näit. psühhil~~is~~isest tervisest.

Asjaolu, mis on häbistav vaimset tervele isikule, ei tarvitse seda olla vaimuhaige suhtes.

Ei ole vajalik, et avalduse sisuks olev asjaolu oleks leidnud täpsat kirjeldamist; on küllaldane, kui võib järeldada tõenäoliselt, et on antud näilikult tõeline asjaolu ja et laimatu etendab selles teatavat osa. Igakord ei ole tarvilik ka laimatu nime mainimine, nimelt siis, kui laimatu isikut on võimalik kaudselt järeldada mingisuguste vihjete või muu sellise tõttu.

Riigikohtu Kriminaalosakond leiab, et asjaolu avaldamine peab sisaldama ka sündmustiku aegaja kohta:

"Asjaolu all tuleb mõista mingisugust konkreetset sündmustikku, milles laimatu esineb subjekti või objektina, antud vastava tegevuse kirjeldus, tegevuse aeg ning koht /kuigi umbkaudselt/. Toodud tunnused on hädavajalikud, mitte ainult seepärast, et nad kuuluvad asjaolu mõistesse, vaid alles nende tunnuste olemasolu võimaldab laimamisele iseloomustavat protsessuaalset toimingut -^{59/} tõelikkuse tõendamist /exceptio veritatis/."

Selle väitega ei saa aga nõustuda. On küll tõsi, et oga asjaolu, sündmustiku mõistelised elemendid on aeg ja koht, ta peab esinema ajas ja ruumis. Kuid sellest ei saa sugugi järeldada, nagu poleks ka asjaolu kirjeldav

avaldus oma sisus kindlaks määrama neid elemente, konkreetse aja ja koha nimetamise kaudu, olgugi umbkaudselt. Kui võtame näit. avalduse "ta tappis mu venna", siis on siin omistatud teisele isikule konkreetne, ajas ja ruumis esinenud asjaolu, hoolimata sellest, et pole mainitud ei tapmise aega ega kohta. Ka KrS ei anna mingit alust nõudeks, et avalduses olgu tähendatud, kudas ja kus on esinenud asjaolu, vaid ta nõuab ainult asjaolu avaldamist, s. t. teatava sündmustiku kirjeldamist.

Teis eks põhjendab Riigikohtu Kriminaalosakond oma seisukohta sellega, et alles nende tunnuste olemasolu võimaldab laimamisele iseloomustavat protsessuaalset toimingut - exceptio veritatis. Ka see väide ei pea paika lähemal vaatlemisel. Kui avalduses, mille sisuks konkreetne sündmustik, ei mainita sündmustiku aega ega kohta, siis ei ole see ei protsessuaalselt ega tegelikult takistuseks tõelikkuse tõestamisele. Protsessuaalselt on laimamises süüdistataval õigus tõestada enda poolt avaldatud asjaolu tõelisust, et vabeneda vastutusest. Kuidas ta seda teeb, see puutub ainult temasse. Ta võib selle tõestamiseks tuua ette, millal ja kus vastav asjaolu aset leidis, kuid võib ka juhtuda, et seda tõelikkuse tõestamiseks polegi vaja. Konkreetse

aja ja koha näitamine võib seega küll esineda vahendina asjaolu tõelikkuse tõestamisel, kuid pole sugugi oluline, et aeg ja koht oleksid antud juba laimavas avalduses endas.

Käsitledes küsimust, kas arvamise avaldamine moodustab laimamise, leiame, et siin ei saa anda ühtlast vastust, vaid arvamise avaldamises tuleb eristada kaht erijuhtu. Arvamine, mis on väljendatud sellisel kujul, et ta sisu seisneb tähelepanu juhtimises mingi sündmuse võimalikkusele, mitte aga /näilikut/ tõelikkusele, ei moodusta laimamist. Arvamise avaldamine aga inimese isikliku vaate, seisukoha avaldamisena mingi häbistava asjaolu esinemise kohta võib moodustada laimamise teokoostise.

Laimamisele, kui teist isikut häbistava asjaolu avaldamisele, on oluline, et see teostuks selliseis tingimuses, et ta sisu võib levida, näit. kolmandate isikute /või isiku/ juuresolekul, kuulates. Säärasel juhul on aga nõutav, mitte ainult füüsiline, vaid ka psüühiline juuresolek. Nimelt peavad kolmandad isikud olema

---

60/ Pro: Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 162 jj.; Tagantsev-Jakobi, op. cit., lk. 1104. Vrd. Frank, op. cit., § 186 komm. III.

61/ Vrd. H. Engelhard, Die Ehre als Rechtsgut im Strafrecht, Mannheim-Berlin-Leipzig 1921, lk. 106.

suutelised mõistma avalduse mõtet, kuna ainult siis on on olemas eeldused selle levimiseks. Need eeldused puuduvad, kui juuresolev isik on näit. kurt või ei mõista keelt, milles kõneldakse. Muidugi pole nõutav, et avaldusega pöörduaks otseselt kolmandate isikute poole, vaid on küllalt, kui see väljendatakse nende juuresolekul.^{62/} On ükskõik, kas see toimub laimatu juuresolekul või mitte. Seega on antud laimamine kui süütegu ka siis, kui teist isikut häbistava asjaolu avaldamine toimub tagaselja. Laimamise teokoostis puudub, kui asjaolu avaldamine toimus sellistes oludes, kus avaldus ei võinud leida levitamist.

On olnud vaidlusobjektiks küsimus, kas laimamise teokoostise kõrvaldab asjaolu avaldamine kitsamas perekonnaringis, näit. mehe poolt naisele perekonnaliikmete hulka mittekuuluva isiku kohta. Selle üle on olemas mitmesuguseid vaateid. Eriti varemajal esitati vaadet, et avaldusi täiesti usaldatavas ringis, eriti lähemate omaste vahel, ei tule mõista tahtlike avaldustena teistele isikutele ja sellepärast puudub sellisel juhul laimamise teokoostis. Selle

---

^{62/} Vrd. Kadari, Isikuvastases süüteod, lk. 163 jj.

põhjendamiseks on toodud ette mitmesuguseid väiteid, millest esitame tähtsamaid.

Väidetakse, et selliseid avaldusi väljendatavat kellelegi, kes olevat rääkijaga üks ja see polevat teisiti, kui oleks rääkija kõnelenud endaga.

Selle väite lapsikus selgub esimesest pilgust. Me ei saa kriminaalseadustikku tänapäeval tõlgendada piibli alusel, kus vast küll on mainitud, et mees ja naine on üks. Samuti ei saa kõnelemist ka usaldatavaimale isikule võrdsustada kõnelusele endaga; kes kellelegi usaldatavale isikule midagi teatab, ei taha pidada kõnelust endaga, vaid oma mõtteid avaldada teisele, ennast võibolla isegi „tühjaks rääkida.“ Tema väljendused on hoopis midagi muud, kui kõnelus endaga.

Teiseks väidetakse, laimamine nõudvat tahtlust teha asjaolu teatavaks paljudele ja see tahtlus puuduvat avalduste juures kitsamas perekonnaringis.

Levitamise tahe paljudele isikutele ei ole aga sugugi nõutav laimamise teokoostiseks. Piisab isegi sellest, kui on võimalus häbistava asjaolu teatavaks-
saamiseks ka ainult ühele isikule, kes pole ise
passiivsubjekt.
63/

Nii näeme, et esitatud veate kaitsmiseks toodud väited on kergesti ümberlükatavad. Meie KRS ei tee ka kusagil isikute hulgas, kellele avaldatakse häbistavat asjaolu erandit abikaasade või üldise perekonnaliikmete kohta.

Laimamise teokoostist ei kõrvalda ka avaldusele lisatud soov, et seda ei antaks edasi.

Laimamist võib teostada eestkätt sõnas /suuliselt, kirjas või trükis/, kuid mõeldav on ka laimamine kujutises ja miimiliselt, niivõrd kui miimika esineb tummkõnena - mõtete väljendamise vahendina. Ta võib olla ka sümboolne, kui asjaolu avaldamisel kasutatakse teatavat sündmust tähistavat märki.

Ei ole ~~oluline~~ oluline, kas laimaja on ise avaldatava asjaolu algallikaks, või annab edasi teistelt kuuldut.^{64/}

Laimamine on lõppenud, kui häbistav asjaolu on ~~aktsepteeritud~~ aktsepteeritud kellegi kolmanda isiku poolt.^{65/}

^{64/} 1937, lk. 338 jj. Pro: Olshausen, op. cit., § 186 komm. 2b; Liszt, op. cit., lk. 348; Meyer-Allfeld, op. cit., lk. 433.

^{64/} Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 164. Pro: Olshausen, op. cit., § 186 komm. 3.

^{65/} Pro: Meyer-Allfeld, op. cit., lk. 434.

3. Asjaolu ebatõelisuse ja tõele vastavuse küsimus.

Üldiselt eristatakse vastavalt sellele, kas käsitletakse süüteoena igasuguse või ainult tõele mittevastava häbistava asjaolu avaldamist diffamatsiooni ehk levilaimu ja laimu kitsamas mõttes. Diffamatsiooni puhul on keelatud igasuguse teist isikut häbistava asjaolu avaldamine, kuna laim kitsamas mõttes on ainult ebatõelise häbistava asjaolu avaldamine, kusjuures asjaolu ebatõelisus on laimu kitsamas mõttes, kui süüteo, olulisi elemente.

Kehtivas KrS-s on võetud omaks diffamatsiooni põhimõtte. Vastupidisel seisukohal asub küll Saarmann-Matto, öeldes: Laimamine - mingisuguse ebatõelise sündmustiku avaldamine, millega teine isik /laimamise objekt/ on sääraselt seotud, et selle sündmustiku olemasolu antud ajal ja ümbruskonnas häbistab see seda isikut^{66/} ning teises kohas - laimamise puhul häbistava asjaolu /sündmustiku - v. § 498/ avaldamisel arvatakse seaduse järgi /praesumptio juris/ seda asjaolu ebatõeliseks.^{67/} Kuid KrS vastavate §§-ide sõnastus ei anna meile alust selliseks käsitlemiseks. § 498 sõnab: Süüdlasest laimamises...

---

^{66/} Saarmann-Matto, op. cit., § 498 komm. 2.
^{67/} ibid. § 503 komm.

hääbistava asjaolu avaldamisega, karistatakse..." Seega on siin loetud laimamiseks igasuguse hääbistava asjaolu avaldamist, sest asjaolu võib olla hääbistav loomulikult ka siis, kui ta vastab tõele. Oleks KrS-s mõeldud laimamisena ainult ebaõige hääbistava asjaolu avaldamist, siis oleks see pidanud leidma väljendust expressis verbis KrS tekstis. Meie KrS-s on küll nähtud ette teatavas ulatuses ja teatavalt eeldusil, tavaliselt just laimuga kitsamas mõttes seotud protsessuaalne toiming, exceptio veritatis ehk tõelikkuse tõestamine, kuid see ei tõesta siiski käesolevas töös esitatud väite ekslikkust. Toodud väidet aitavad põhjendada KrS §§ 503 ja 504. § 503 on sõnastatud järgmiselt: "Laimava asjaolu avaldamist ei loeta karistatavaks laimamiseks, kui..." Sellest järeldub, et laimava asjaolu avaldamist loetakse ikkagi laimamiseks kui süüteoks, ehkki mitte alati karistatavaks. § 504 sõnastus: Süüdlane laimamises ei või esitada tõendus-
si avaldatud asjaolu tõestamiseks ega võida teda vabastada vastutusest § 503 põhjal, kui..." Sõnadest "süüdlane laimamises" nähtub, et avaldatud asjaolu tõelikkuse tõestamise puhul on laimamine kui süütegu juba aset leidnud ja süüdlast võidakse ainult teatavatel juhtudel

vabastada vastutusest. Seega ei ole avaldatud asjaolu tõestamine laimamise teokoostist ega süüksarvatavust kõrvaldavaks põhjuseks ja §-is 498 aktsepteeritud dif-famatsiooni põhimõtte on läbi viidud laimamise kui süüteo kogu mõistelises ulatuses. Laimamise kui süüteo moodus-tab teist isikut häbistava asjaolu avaldamine, olgu see asjaolu tõe-le vastav või mitte.^{68/}

4. Passiivsubjekt.

Passiivsubjekti on käsitletud lähemalt eelpool §-is 5, mispärast ei ole siin mõtet pikemalt peatuda ja korrata varemmainitud. Ainult ühest küsimusest ei saa me siin vaikides mööduda, nimelt mis puutub perekonna au ühisusse laimamise puhul. Perekonna au ühisuse tõt-tu on häbistava asjaolu avaldamisel ühe perekonnaliik-me kohta käsitletav passiivsubjektina teine perekonna-liige, kui isik, kellega vahetult seotakse häbistav asja-^{69/}olu, ei saa esineda kahjukannatajana, näit. surma puhul. KrS-s on kaudne teotamine expressis verbis ette nähtud küll ainult isiklikku haavamist käsitlevas §-s 494, mit-te aga laimamist käsitlevas §-is 498, kuid see ei tähenda siiski, et eeltoodud väide oleks ekslik. Kaudse auhaavami se

---

^{68/} Pro: Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 160.
^{69/} Contra: Saarmann-Matto, op. cit., § 498
komm. 1.

fikseerimine KrS-s expressis verbis on seletatav sellega, et auhaavamisele on üldiselt oluline KrS kohaselt isiklikkus, s. t. auhaavamise vahetu aktsepteerimine passiivsubjekti poolt ning kuna seetõttu võiks tekkida kahtlus, kas KrS tunnustab kaudset auhaavamist, mis põhjeneb perekonna au ühisusel, siis selle kahtluse kõrvaldamiseks on kaudne auhaavamine fikseeritud expressis verbis. Laimamise puhul pole nõutav isiklikkus, mistõttu sellist kahtlust ei saa tekkida ja sellepärast polnud tarvidust ka kaudse laimamise expressis verbis fikseerimiseks.

5. Tahtlus süüksarvatavuse eeldusena.

Süüksarvatavuse eeldusena esineb nii otsene kui kaudne tahtlus. Tahtlus eeldab subjekti teadlikkust järgnevas:

- a/ subjekt peab teadma, et ta avaldab asjaolu;
- b/ ta peab teadma, et avaldatud asjaolu on teist isikut häbistav;
- c/ ta peab teadma, et ta avaldab asjaolu sellises tingimuses, millises see võib levida, teatavaks saada kolmandale isikuile. Tahtlus puudub näiteks juhul, kui teatavale isikule määratud, teda häbistavat

asjaolu sisaldav kiri postiametkonna eksituse tõttu lähetatatakse hoopis teisele isikule.

Pole oluline, millised motiivid olid subjektil laimamise puhul, kas ta otseselt tahtis teist isikut häbistada või ei. Pole nõutav animus iniuriandi. Kuna häbistava asjaolu ebatõelisus ei esine laimamise olulise elemendina, siis ei olene süüksarvatavus sellest, kas subjekt oli teadlik enda poolt avaldatud asjaolu ebatõelisuses või mitte. Ebatõelise asjaolu ekslik pidamine tõeliseks omab tähtsust ainult teatavail tingimustel ja teatavas ulatuses tõelikkuse tõestamise puhul.^{71/}

6. Muud elemendid.

Süüteo subjekt on §§-s 498, 499 lg. 1, p. 2 ja 3, 500 iga süüdivusvõimeline isik, § 499 lg. 1, p. 1 erisubjekt, lg. 2 laevateenija või reisisija.

Eksituse juures pole tarvis peatuda, kuna selle suhtes kehtivad täielikult KrS üldpõhimõtted ja samuti kehtib siin sama, mis üteldud eksituse kohta isikliku haavamise puhul.

---

^{71/} Vrd. Kern, op. cit., lk. 75 jj.; Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 166.

K a t s e ei ole käristatav.

I d e a a l k o n k u r r e n t s võib esineda laimamise ja usalduse halvamise vahel, kui avaldatud asjaolu esineb ühtlasi isiku kõlblat väärtust eitavana ja usaldust halvavana.

7. Kvalifitseeritud laimamine.

Laimamine KrS 28. peatüki ulatuses on kvalifitseeritud 1/passiivsubjekti ja 2/teoviisi alusel, olles täiesti analoogiline kvalifitseeritud auhaavamisega.

a/P a s s i i v s u b j e k t i a l u s e l on kvalifitseeritud:

aa/ Oma ema, seadusliku isa või muu üleneva sugulase laimamine /KrS § 499 lg. 1, p. 1./.

Bb/ Riigi või omavalitsuse teenistuses seisva isiku laimamine teenistuskohuste täitmisel või nende täitmise pärast /KrS § 499 lg. 1, p. 2 ✓.

cc/ Lævajuhi laimamine /KrS § 499 lg. 2/.

dd/ Sõjaväe vahtkonna tunnimehe laimamine /KrS § 499 lg. 1, p. 3/.

ee/ Sõjaväe vahtkonna, väeosa või meeskonna laimamine /KrS § 499 lg. 1, p. 3/.

T a h t l u s e suhtes on nõutav subjekti

teadlikkus selles, et laimatast on eeltähendatud isikuid.

b/ Teo viisi alusel on kvalifitseeritud laimamine levitatud või avalikult väljapanud trükitootes, kirjas või kujutises.

Tahtluse suhtes on nõutav, et levitamine või avalikku kohta väljapanek oleks toimunud subjekti teadmisel ja otseselt väljendatud või aga ka eeldataval nõustumisel.

Samuti kui kvalifitseeritud suhaavamise, nii ka kvalifitseeritud laimamise puhul võib tulla kohaldamisele KrS § 293.

Katse kvalifitseeritud laimamise puhul ei ole karistatav.

Karistus kvalifitseeritud laimamise eest on vangimaja mitte üle ühe aasta.

9. Exceptio veritatis.

Laimamise kui süüteo juures pole oluline ei teokoostisele ega süüksarvetavusele, kas häbistav asjaolu oli vastav tõele või mitte. Siiski võib süüteosubjekt vabaneda karistusest, kui ta suudab tõestada:

1/ ... et avaldatud asjaolu vastab tõele, või
"2/et tal oli küllaldane põhjus lugeda avaldatud asjaolu tõeliseks ja et ta selle avaldas riigi või ühiskonna kasu pärast, oma kohuse täitmise huvides või oma või oma perekonna au kaitseks." ^{72/} Seda protsessuaalset toimingut nimetatakse tõelikkuse tõestamiseks ehk exceptio veritatis. Exceptio veritatis ei kõrvalda KrS kohaselt ei süütegu ega selle süüksarvatavust, vaid esineb ainult karistatavust kõrvaldava põhjusena teatavail tingimusil ja teatavais piires. § 503 põhjal on võimalik tõestada asjaolu objektiivset / p. 1/ või subjektiivset / p. 2 - kui kaebealusel oli küllaldane põhjus lugeda avaldatud asjaolu tõeliseks; küllaldane põhjus - faktiküsimus, mida otsustab kohus/ tõelisust. Tõestamine on võimalik kõigi KKS järgi lubatud tõendustega, kuid seda peab teostama kaebelune, kui ta tahab vabandada karistusest. Asjaolu subjektiivse tõelikkusega arvestatakse ainult siis, kui asjaolu avaldamine oli tingitud § 503 p. 2 loetletud põhjustest, millistest viimane / oma või oma perekonna au kaitseks/ sarnleb hädaseisundile.

Subjektiivne tõelisus karistust kõrvaldava

põhjusena on süüdlase poolt kasutatav, kui asjaolu on objektiivselt ebatõeline ja ka siis, kui asjaolu on küll objektiivselt tõeline, kuid süüdlane ei suuda seda tõestada, näit. selletõttu, et ainuke tunnistaja on vahepeal surnud või mingi tõestav dokument kaduma läinud.

Häbitava asjaolu tõelikkuse tõestamise õigus kõrvaldub kahel juhtumil, nimelt "... kui nimetatud asjaolu käib:

1/ välisriigi riigipea, saadiku, volitatud asjaaja või muu diplomaatliku agendi kohta;

2/ laimatud isiku era- või perekonnaelu kohta ja kui sealjuures avaldamine oli saadetud korda levitatud või avalikult väljapandud trükitootes, kirjas või kujutuses või avalikus kõnes." ^{73/}

P. 1 kohta tuleb tähendada, et väli riik peab olema tunnustatud de jure ja rahuvahekorras. Erandiks rahuvahekorra suhtes on diplomaadid sõja puhkemisel lahkumiseni riigi piirest. Keda loetakse välisriigi riigipeaks, seda määravad vastava välisriigi siseseadused. Saadikud, volitatud asjaajajad ja muud diplomaatilised agendid kuuluvad üldise diplomaatilise esindaja mõiste alla. Diplomaatilised esindajad on rahvusvaheliste

eesõigustega / puutumatus, ^{est}territoriaalsus/ varustatud lähetaja riigi ametnikud, kes teotsevad välisriikides oma valitsuse juhiste järgi.

Eraellu kuuluvad sündmused, mis ei puutu isiku kutse- ega teenistuskohustusisse ning erasüüdistuse korras jälitatavad süüteod, kui sellise süüteo objektiks või passiivsubjektiks on isiku perekonnaliige. Eraellu ei kuulu aga loomulikult avaliku süüdistuse korras jälitatavad süüteod. ^{74/} perekonnaelu on eraelu alaliik ja käsitleb suhteid abikaasade, alanevete ja ülenevate ning külgsugulaste vahel, eeldusel, et esineks ka tegelik kooselu ühise eluaseme ja leibkonna näol mainitud isikute vahel. Tuleb aga nimetada, et asjaolu kuuluvus era- või perekonnaellu on faktiküsimus, mida lahendab kohus omal algatusel / ex officio/, kui soovitakse esitada tõendusi selliste asjaolude tõelikkuse tõestamiseks. Sageli on faktiliselt raske määritleda selle eluavalduste sfääri, mida nimetatakse eraeluks, ulatust, kuna see on väga kõikuv. Näiteks kitsenevad eraelu piirid tavaliselt sedavõrd, kuivõrd isik tõuseb ühiskondliku elu astmes- tikus.

---

^{74/} Seisundil, et süüteod üldse ei kuulu eraellu - Saarmann-Matto, op. cit., § 504 komm.

Isiku era- või perekonnaellu puutuvate asjaolude suhtes ei ole võimalik tõestada tõelikkust ainult siis, kui asjaolu oli avaldatud levitatud või avalikult väljapandud trükitootes, kirjas, kujutises või avalikus kõnes.^{75/} On vaieldav, kas avaliku kõne all tuleb mõista ainult kõnet avalikul koosolekul või ka kinnisel, omavahelisel koosviibimisel.

§ 10. Isikliku haavamise ja laimamise erinevus.

Võttes vaatluse alla isikliku haavamise ja laimamise erinevuse, näeme, et esimene lahkuminek nende vahel on see, et laimamise juures peab esinema teatavate faktide, sündmuste, asjaolu avaldamine, kuna isikliku haavamise juures see moment puudub ja teoks on häbistav kohtlemine või avaldus.

Teiseks peab laimamine olema avalik. Laimamise teokoostis puudub, kui häbistava asjaolu avaldamine toimus seesugustes oludes, kus avaldus ei võinud leida levitamist.^{76/} Isikliku haavamise juures pole avalikkus oluline, vaid see võib toimuda nelja silma all ja nii, et sest keegi kolmas teada ei saa.

^{75/} Vrd. Saarmann-Matto, op. cit., § 504 komm.; Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 167 jj.

^{76/} Vrd. Saarmann-Matto, op. cit., § 498 komm. 2.

Kolmandeks ei ole laimamise juures nõutav kahjukannataja juuresolek, kuna isikliku haavamise puhul peab olema vahetu kontakt süüteo subjekti ja passiivsubjekti vahel.

Praksises võib tekkida raskusi isikliku haavamise ja laimamise eristamisel, nagu juhul, mil avaldatakse asjaolu otseselt passiivsubjektile teiste juuresoleuga, näit. isik A saadab isikule B kirja, mis sisaldab viimast häbistava asjaolu avaldamist. Siin esineb mõlema süüte- teotamise liigi elemente. Küsimust saame lahendada toetudes Riigikohtu Kriminaalosakonna seletusele, mille järgi kahtluse korral avalduse suhtes tuleb tunnustada auhaavamise, mitte aga laimamise olemust ^{77/} ja Riigikohtu Kriminaalosakonna otsusele 17. okt. 1935.a. Eduard Intheli süüasjas, milles on öeldud sõnaselgelt: Tuleb veel ära märkida, et laimamise teokoosseis on käesolevas asjas tingitud muu seas just sellest, et Intheli poolt kahjukannatajale saadetud kiri ei kandnud era- vaid ametlikku iseloomu. Seetõttu pidi see kiri /ka kohtualusele teadvalt/ teatavaks saama teistele isikutele, alates kohtupristavi kantselei personaalist. Oleks see aga erakirjana esinenud,

78/
siis oleks laimamise teokoosseis puudunud." Seega
kui tegemist on kirjega, mille sisu ei võinud teatavaks
saada teistele isikutele/ väljaarvatud muidugi juhud,
kui adressaat seda ise teatavaks teeb/ esineb isiklik
haavamine. Vastupidisel juhul esineb aga laimamise teo-
koostis. Samuti on lugu igasugusel asjaolu avaldamisel
79/
otseselt passiivsubjektile.

§ 11. Erinevus laimamise ja valesüüdistuse vahel.

Häbitava asjaolu sisuks laimamisel võib olla sa-
geli mingi kriminaal- või/distsiplinaarsüüteo omistami-
ne teisele isikule. Tekib küsimus, millega erineb laima-
mine valesüüdistusest? Valesüüdistusele on oluline, et
vastav avaldis peab olema ametlikult esitatud vastavale
asutisele, kellest sõltub kriminaaljälitamine algatamine
või distsiplinaarvastutusele võtmine, kuna muidu on tege-
mist laimamisega. Teiseks on valesüüdistuse puhul nõu-
tav, et kaebus oleks tõeale mittevastav ning et kaebuse
esitaja oleks teadlik selle ebatõelisuses. Laimamisele
pole asjaolu ebatõelisus oluline element, kuid

78/ Riigikohtu 1935.a. otsus nr. 45 /"Õiguse"
lisa 1937.a./, lk. 101.

79/ Pro: Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 150;
Saarmann-Matto, op. cit., § 498 komm. 2; Kern, op. cit.,
lk. 17.

valesüüdistusele küll, milletõttu eksitus selles elemendis, s. t. süüteo ekslikult tõeliseks pidamine^{80/} kõrvaldab valesüüdistuse süüksarvatavuse.

§ 12. Provokatsioon ja retorsioon.

Eriliste teotamise karistatavust kõrvaldavate alustena esinevad provokatsioon ja retorsioon. Nimelt võib kohus vabastada karistusest süüdlast §§ 494 või 498 käsitletud liht-auhaavamises ja -laimamises,

...1/ kui teotamise kutsus välja kahjusaaja
" ise üheväärilise või raskema vägivallega isiku kallal või üheväärilise või raskema teotamisega;

2/ kui kahjusaaja tasus temale üheväärilise või raskema vägivallega isiku kallal või üheväärilise^{81/} või raskema teotamisega."

P. 1 sisaldab provokatsiooni, p. 2 retorsiooni. Karistusest vabastamine siinkohal ei ole võimalik auhaavamise ja laimamise kvalifitseeritud tüüpide puhul. Nõutav on, et mõlemad süüteod oleksid omavahel põhjuslikus seoses ning et need järgneksid. On vaieldav, kas

^{80/} Vt. Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 169 j.; Vrd. Saarmann-Matto, op. cit., § 139 komm. 2 j.

^{81/} KrS § 502.

mõlemad süüteod peavad järgnema teineteisele vahetult või ei ole see vajalik. Vastava §-i tekst ei anna meile selle kohta selgust. Katsume seda kindlaks teha selle läbi, et püüame selgitada, mis on selle §-i mõte, millest kaalutlustel on ta koostatud.

Karistusest vabastamine provokatsiooni puhul on tingitud sellest, et provokatsiooni puhul vaadeldakse arvestatakse, et süütegu oli toime pandud afekti mõjul, mille oli välja kutsunud kahjusaaja ise oma süüteolise käitumisega, kuna retorsiooni puhul arvestatakse, et süütegija on saanud küllaldase karistuse kahjusaaja poolt süütegija vastu teostatud isikuvastase vägivalla või teotamise ^{82/}nsol. On selge, et retorsioon ja provokatsioon karistatavust kõrvaldavate põhjustena moodustavad teatava erandi meie õigussüsteemis, esinedes ainult teotamise ja isikuvastase vägivalla ^{83/} puhul. Millest on see tingitud? Põhjus võib seista selles, et on tegemist süütegudega, mille eest on KrS ette näinud võrdlemisi kerge karistuse ja nad kuuluvad süütegude hulka, milles kuulub algetamise ning kohtus süüdistamise õigus ainuüksi süüteost kannatanule, ta seaduslikule või

---

^{82/} Vrd. Frank, op. cit., § 199 komm. I.
^{83/} KrS § 440.

selleks volitatud esindajale / erajälitamiskord/. Riik seega ei ole eriti huvitatud nende süütegude karistamisest ja jätab süüteost kannatanu huvide kaitse tema enda algatada, lubades mõnikord isikule isegi oma õigushüvise kaitse ebaseaduslikul teel selle isiku õigushüvise kahjustamise kaudu, kes on kahjustanud tema oma.

Pöördume nüüd tagasi küsimuse juurde, millele otsime vastust, nimelt kas provokatsiooni ja retorsiooni puhul peavad mõlemad süüteod järgnema teineteisele vahetult või ei ole see vajalik. Belnevast arutlusest selgub, et provokatsiooni käsitletakse karistatavust kõrvaldava põhjusena seetõttu, et süütegija on sooritanud oma teo affekti mõju all. Sellest järeldub, et teine süütegu peab toimuma ajal, mil veel edasi kestab esimesest süüteost tekkinud afekt, isik pole jõudnud veel rahuneda. Kuna afekti kestus on harilikult õige lühike, on järelikult tavaliselt oluline, et teine süütegu toimuks vahetult peale esimest, kuid see on igal juhul faktiküsimus. Retorsiooni puhul pole aga ühe süüteo vahetu järgnemine teisele kindlasti üldse oluline, sest kuna teist süütegu vaadeldakse karistusena

esimesele, pole tähtis, millal see karistus on täide saadetud, vaid ainult see, et nad oleksid omavahel kausaalsidemes - üks saadetud korda tasuks teisele.

Juhul, kui mitu isikut teotavad ühiselt ühte isikut, kes omakorda tasub ainult ühe teotamisega neist, siis võidakse karistusest vabastada retorsiooni põhjal ainult viimast. Kui ühe avaldusega teotatakse mitut isikut, aga ainult üks neist tasub teotajale isikuvastase vägivalla või teotamisega, siis ei võida esimest teotajat retorsiooni põhjal karistusest vabastada.^{85/}

Provokatsiooni ja retorsiooni võib toime panna kas üheväärilise või raskema, mitte aga kergema / faktiküsimus/ isikuvastase vägivalla või teotamisega. Igal juhul peavad provokatsiooni- kui ka retorsiooni-tegu olema süüteod, seega kooskõlastudes kõigi sellekohaste üld- ja eriosaliste teokoostise tunnustega, korda saadetud süüdivusvõimelise isiku poolt ja kui vaadelda mõlemaid eraldi, olenemata teisest, ka karistatavad. Provokatsiooniteo passiivsubjektiks võib olla mitte ainult algstüdlane, vaid ka kolmas isik, näit. isik A teotab isiku B abikaasat, millele järgneb isiku A teotamine isiku B poolt. Selle väite poolt kõneleb KrS

---

^{85/} Vrd. Olshausen, op. cit., § 199 komm. 2.

§ 502, p. 1 sõnastus, milles pole nõutud, et kahjusaaja poolt teostatud isikuvastane vägivald või teotamine oleks pidanud olema suunatud otse süüdlase vastu, vaid on nõutud ainult, et teotamine oleks kahjusaaja poolt välja kutsutud, s. t. on nõutav ainult põhjuslikkuse side nende kahe süüteo vahel, nagu juba varem tähendatud. Retorsiooniteo puhul aga tuleb passiivsubjektina arvesse ainult algsüüdlane, kuna KrS § 502, p. 2 sõnab järgmiselt: Süüdlast...^{86/} võidakse karistusest vabastada:...2/ kui kahjusaaja tasus temale üheväärilise või raskema vägivaldaga isiku kallal või üheväärilise või raskema teotamisega." Sõnast "temale" nähtub, et kahjusaaja poolt tasuks toime pandud isikuvastane vägivald või teotamine pidi olema suunatud otse süüdlase, mitte aga kellegi kolmanda isiku vastu.

Provokatsiooni ja retorsiooni arvestamine karistatavust kõrvaldavate alustena on kohtule fakultatiivne.

§ 13. Lisakaristus.

Kehtiva KrS § 505 näeb ette teotamise lisa-sanktsioonina kohtuotsuse avalikult ajalehes väljakuulutamise kohtu poolt, mis võib toimuda ainult

kahjusaaja palvel. Kohus pole aga kohustatud seda tege-
ma, vaid too oleneb ainult tema suvast, kas ta rahuldab
kahjusaaja palve või ei. Ka kohtu eitav seisukoht ei
nõua erilist motiveeringut. Palve peab olema avalda-
tud enne, kui kohus asub asja otsustamisele. Kahjusaa-
ja palve rahuldamise korral tuleb tähendada kohtu re-
solutsioonis, et otsus kuulutatakse „Riigi Teatajas”
ja ühes / resolutsioonis täpsalt väljendatud/ eraajale-
hes süüdhase kulul. Millises eraajalehes otsuse kuulu-
tamine toimub, seda määrab kohus suvaliselt. On
vaideldav, kas ka kahjusaaja palve rahuldamata jätmise
peab tähendama resolutsioonis. Igal juhul peab see as-
jaolu väljendatama otsuse motiivides.

86/ Pro: Saarmann-Matto, op. cit., § 440 komm.

87/ KrS § 22, p. 2.

88/ Vt. Kadari, Isikuvastased süüteod, lk. 170;
Saarmann-Matto, op. cit., § 505 komm.

Aukinnatöö
370401

TÖ RAAMATUKOGU

1 0300 01155957 4